

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Křesťanské církve ve XX. století
Jana Anderlová

Plzeň 2014

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická
Katedra filozofie
Studijní program Humanitní studia
Studijní obor Humanistika

Bakalářská práce
Křesťanské církve ve XX. století
Jana Anderlová

Vedoucí práce:

Mgr. et Bc. Dagmar Demjančuková, CSc.

Katedra filozofie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2014

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2014

.....

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji vedoucí své bakalářské práce Mgr. et Bc. Dagmar Demjančukové, CSc. za její trpělivé vedení, odborné konzultace a cenné rady ke zpracovávanému tématu. Velký dík náleží též faráři Českobratrské církve evangelické Mgr. Radku Matuškoví. Při psaní mé práce mi byl nápomocen svými radami a zapůjčenou literaturou.

Moje poděkování patří i mé rodině za projevenou trpělivost.

OBSAH

1	ÚVOD.....	7
2	HISTORICKÉ HLEDISKO	9
2.1	Odkaz Jana Husa	9
2.2	Augsburská konfese	10
2.3	Augsburský náboženský smír	11
2.4	Česká konfese.....	12
2.5	Rekatolizace	13
2.6	Toleranční patent.....	14
2.7	Protestantský patent	16
3	ROZPAD HABSBURSKÉ MONARCHIE A VZNIK ČESKOBRATRSKÉ CÍRKVE EVANGELICKÉ.....	18
3.1	První světová válka	19
3.2	Rok 1918.....	20
4	ÚKOLY A ČINNOST CÍRKVE OD ROKU 1918.....	23
4.1	Přestupy.....	23
4.2	Ekumenické kontakty	23
4.3	Školství a sociální aktivity	23
4.4	Výchovná práce.....	24
4.5	Vydavatelská činnost a rozhlas.....	25
5	DRUHÁ SVĚTOVÁ VÁLKA	27
5.1	Českobratrská církev evangelická v období po 2. světové válce.....	28
6	ČESKOBRATRSKÁ CÍRKEV EVANGELICKÁ V OBDOBÍ TOTALITY 1948- 1989	29
6.1	Rok 1948	29
6.2	Rok 1968	32
6.3	Období 70. let a Charta 77	33
6.4	Úkoly a činnost církve v období normalizace:.....	34
6.4.1	Výchovná činnost a školství.....	34
6.4.2	Vydavatelská činnost	36
6.4.3	Ekumenické vztahy	36
6.5	Charta 77	37
7	ROK 1989 A NÁSLEDNÉ OBDOBÍ ZMĚN	38
7.1	Listopadová revoluce	38
7.2	Nové zákonodárství.....	38
7.3	Ekumenické vztahy	39

7.4	Školství a sociální oblast.....	39
7.5	Spolupráce s armádou	40
7.6	Vězeňská duchovenská péče	41
8	ČESKOBRATRSKÁ CÍRKEV EVANGELICKÁ V OBDOBÍ TOTALITY A DEMOKRACIE - SROVNÁNÍ.....	42
8.1	Zákony.....	42
8.2	Ekumenické vztahy	42
8.3	Vydavatelská činnost, rozhlas a televize	43
8.4	Školství a výchovná činnost.....	43
8.5	Sociální oblast	44
8.6	Armáda, věznice.....	44
9	ČESKOBRATRSKÁ CÍRKEV EVANGELICKÁ V 21. STOLETÍ.....	45
9.1	Diakonie, paliativní péče.....	45
9.2	Činnost kaplanů.....	46
10	ČESKOBRATRSKÁ CÍRKEV EVANGELICKÁ - SBOR MĚSTA CHODOV. 48	
11	ZÁVĚR.....	51
12	RESUMÉ	53
13	SUMMARY	54
14	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	55
14.1	Periodika.....	56
14.2	Internetové zdroje	56
14.3	Informace získané osobním kontaktem	56
14.4	Seznam příloh.....	56
15	PŘÍLOHY	57
15.1	Příloha č. 1	57
15.2	Příloha č. 2.....	58
15.3	Příloha č. 3.....	59

1 ÚVOD

Tématem předkládané bakalářské práce jsou Křesťanské církve ve XX. století. Protože toto téma je velice široké, zaměřila jsem svou práci na konkrétní církev: Českobratrskou církev evangelickou (ČCE). Mým cílem bylo zmapovat její vznik, vývoj a současnou podobu. Ke své práci jsem si zvolila popis ČCE, jelikož se domnívám, že informovanost o ní není až tak velká, jako o církvi katolické. Zajímal mě i subjektivní názor evangelického faráře na současné dění v církvi a její místo v 21. století. Rozhovor s ním je v závěru mé práce.

Na evangelickou církev nelze pohlížet jako na kompaktní celek. Během několika staletí můžeme sledovat neustálý vývoj a štěpení protestantských církví. Evangelické křesťanstvo se skládá ze směsice několika církevních celků. Některé rysy svého působení mají společné, ovšem v některých směrech se zcela odlišují.¹ Evangelické církve můžeme také pojmenovat ekvivalentem protestantské, čímž se od 16. století označují veškeré západní církve, které nepřísluší ke katolické církvi. V souvislosti s církvi evangelickou se setkáme i s pojmem reformační církve. Názvem heretik je označen nekatolík.²

Práci jsem koncipovala do několika dílčích celků. Začínám historií evangelické církve a konkrétně stavem v českých zemích v období působení Jana Husa. Popis církve od Husovy osobnosti jsem zvolila záměrně. Mistr Jan Hus byl první z představitelů snah o reformu středověké církve. Byl „ideovým otcem“ protestantských církví. Zdrojem myšlenek, na které navazovaly a to i přesto, že až do smrti zůstal katolickým knězem. Čerpalo z něj husitské hnutí a česká reformace. Dále pak na myšlenky husitského hnutí navázala německá reformace. Dalším důležitým mezníkem byla Augsburská konfese, co by předobraz České konfese. Veškeré snahy o změnu církve zastavila doba pobělohorská a následná rekatolizace. Jisté uvolnění nastalo v 18. století vydáním

¹ FILIPI, Pavel, *Malá encyklopedie evangelických církví*, Praha 5: nakladatelství Libri s.r.o., 1. Vydání 2008. ISBN 978-80-7277-378-7. s. 9.

² NEŠPOR, Zdeněk R., *Čeští nekatolíci v 18. Století - Mezi pronásledováním a náboženskou tolerancí*, Ústí nad Labem: Albis international. 2007. ISBN 978-80-86971-27-8. s. 412.

Tolerančního patentu a poté podepsáním Protestantského patentu Františkem Josefem I. Rozpad Habsburské monarchie přispěl ke vzniku Českobratrské církve evangelické. Při popisu výše uvedeného historického období zároveň porovnávám katolickou a evangelickou církev.

V dalším bloku se zaměřuji na období první světové války, vzniku samostatného státu a založení ČCE. Činnost ČCE ovlivnila i druhá světová válka, převrat roku 1948, doba normalizace až po sametovou revoluci. Sleduji vývoj církve souběžně s historicko - politickým vývojem našeho státu.

Současné dění v ČCE zařazuji do posledního oddílu práce. Zároveň porovnávám dobu před a po roce 1989 a její vliv na ČCE. K přiblížení aktuálního dění v Českobratrské církvi evangelické jsem si vybrala jako „vzorek“ místní sbor města Chodov a pro dokreslení současného obrazu církve přikládám rozhovor s evangelickým farářem Mgr. Radkem Matuškou.

Ke své práci jsem využívala literaturu zaměřující se na historii protestantských církví - od Pavla Filipiho Křesťanstvo, Jaroslava Kadlece Přehled Českých církevních dějin 2, Augusta Franzena Malé dějiny církve, Evy Melmukové Patent zvaný toleranční. Uceleným a přehledným podkladem byl Malý obrazový průvodce dějinami Českobratrské církve evangelické, jenž byl sestaven z informací uložených v Ústředním archivu Českobratrské církve evangelické. K doplnění údajů o normalizaci jsem čerpala z Knižnic studijních textů ČCE a ze sbírky vydané Úřadem dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu. V časopise Český bratr jsem našla informace o současném dění, problémech a aktivitách ČCE. Mohu konstatovat, že příliš dostupného materiálu k dané problematice není. Obzvlášť je málo písemných pramenů, které by zachytily období od druhé světové války až do listopadové revoluce 1989. O aktuálním stavu ČCE ucelená literatura není.

Při popisu církve jsem použila metody kompilace, analytickou a interpretační metodu doplněnou rozhovorem. V příloze předkládám grafy pro názornou ukázkou počtu věřících v závislosti na časovém období.

2 HISTORICKÉ HLEDISKO

2.1 Odkaz Jana Husa

Náboženská situace v českých zemích v období upálení Jana Husa roku 1415 se nesla v duchu jeho odkazu. Stoupenci Husa si uvědomovali vážnost jeho poslání a vliv na mravní, zbožné chování, prosazování pravdy, upřednostnění českého jazyka. I přes zákazy shromažďování se český lid scházel na prostých bohoslužbách, lidé diskutovali o náboženské problematice i mezi sebou. Husitství se mocně rozvíjelo a ovlivňovalo tehdejší lid, úsilí o všeobecné zlepšení poměrů v české společnosti bylo značné. Mezi přívrženci husitství se vyskytovala razantnější frakce, novoutrakvisté a mírnější část, staroutrakvisté. Staroutrakvisté pocházeli převážně z řad měšťanů a šlechty, jejich koncentrace byla zvláště v Praze, vykazovali rysy konzervatismu. Neodkláněli se příliš od katolické víry. Jmenujme například Jakoubka ze Stříbra, Jana Rokycanu. Novoutrakvisté byli radikálnější v prosazování změn a nápravě církve, patřili k nim převážně zemané, měšťané a selský lid. Mezi významné osoby novoutrakvistů patřili Jan Žižka z Trocnova, Jan Roháč z Dubé a radikální husitský kněz Prokop Holý. Kladli důraz na prostý, zbožný život bez okázalostí. Používali téměř bezvýhradně český jazyk. Staroutrakvisté a novoutrakvisté se názorově značně rozcházeli, k jejich sjednocení došlo vydáním čtyř Pražských artikul roku 1420. Artikuly byly husitským programem o čtyřech bodech:

1. V českém království, aby bylo slovo boží svobodně zvěstováno
2. Přijímání pod obojí, aby byla večeře páně podávána pod oběma způsoby
3. Kněží nevládli bezvýhradně, ale svým zbožným životem šli příkladem
4. Nebyly činěny rozdíly při trestání hříchů, jelikož před bohem jsme si všichni rovni³

Ke spojení novoutrakvistů a staroutrakvistů došlo zejména na obranu před společným nepřítelem Zikmundem, který do Čech směřoval křižácké výpravy.⁴ Na církevním sněmu v Basileji roku 1431 si Zikmund a římská církev kladli za cíl usměrnit protestanty a navrátit je ke katolické víře. Poté 4. ledna 1433 v Basileji přednesli čtyři Pražské artikuly husitští zástupci - Jan Rokycana, Mikuláš z Pelhřimova, Oldřich

³ HREJSA, Ferdinand, *Česká reformace*, Praha: Josef R. Vilímek. 1914. s. 4-9.

⁴ Tamtéž

Znojemský, Petr Engliš. Totéž se opakovalo 11. srpna 1433. Výsledkem se stala basilejská kompaktáta, která Čechům téměř nic nepovolovala nad rámec katolické víry, vyjma přijímání pod obojí. Zejména radikální Táborité zaujali ke kompaktátům negativní postoj, oproti smířlivějším Pražanům. Spor mezi Tábority a Pražany vyústil v bitvě u Lipan 30. května 1434 poražením Táboritů. Vítězní Pražané určovali další směr vývoje české církve, která se podrobila Zikmundovi a koncilu. Pražský sněm zvolil arcibiskupem Jana Rokycanu. Završením této etapy byla dohoda s císařem Zikmundem a potvrzení basilejských kompaktát v Jihlavě roku 1436.⁵

2.2 Augsburská konfese

Období 16. století v západní a střední Evropě se neslo ve znamení snahy prosazení změn. Stěžejní postavou byl Martin Luther, německý reformátor. Podal duchovní podnět a vybuzení ke změnám v církvi. Nejednalo se pouze o obnovu uvnitř církve - o reformu, ale požadavky na nápravu se rozrostly v reformaci - generální změnu. K Lutherovi se dále připojili další reformátoři jako Ulrich Zwingli a Jan Kalvín.⁶

Záměrem Augsburské konfese byla snaha minimalizovat odchylky mezi katolickým a evangelickým učením. Přijetí konfese od počátku provázely nesnáze. Přestože císař Karel V. projevoval snahu řešit církevní otázku, Augsburskou konfesi zprvu odmítl. I mezi samotnými tvůrci konfese docházelo ke konfliktům. Nakonec Filip Melanchthon, žák Luthera, protestantům vytvořil „*Confessio Augustana*“⁷ - vyznání víry, které bylo dne 25. června 1530 předloženo říšskému sněmu. Cílem konfese bylo vysvětlení odlišností evangelické víry oproti katolické víře a snaha naleznutí kompromisních řešení v rozdílných postojích obou stran k víře. Sám Melanchthon nespatořoval v evangelickém vyznání nějaké zásadní odchylky od víry katolické, podle něj se jednalo spíše o drobné reformní úpravy. Dílo mělo pro protestanty zásadní význam na světové úrovni. Augsburská konfese jako první označila evangelickou církev veřejnoprávním útvarem. Pro reformační církve se stala základní konfesí a byl to i první dokument,

⁵ HREJSA, Ferdinand, *Česká reformace*, s. 9-11.

⁶ FRANZEN, August, *Malé dějiny církve*, Karmelitánské nakladatelství Kostelní Vydří, 2006. ISBN 80-7195-082-3. s. 204.

⁷ Tamtéž, s. 210.

který respektovalo říšské právo. Evangelíci získali tímto rovné občanské postavení a následně mohli uskutečňovat reformace zemských církví. Sice se nepodařilo vytvořit vyznání veškeré evangelické víry, ale Augsburská konfese se stala podnětem pro vznik dalších náboženských vyznání. Jednou z nich byla například Česká konfese, kterou sepsali roku 1575 zástupci katolíků i nekatolíků. Její hodnota a vážnost, s jakou ji přijali nekatolíci, byla srovnatelná s přijetím Augsburské konfese.⁸ Oproti Augsburské konfesi se v konfesi České projevovaly prvky husitství, bratrského vyznání i specifika místního křesťanského života. Nicméně i jejím hlavním záměrem bylo dosažení smíru mezi katolíky a nekatolíky.⁹ O České konfesi bude ještě zmíněno v další části práce.

2.3 Augsburský náboženský smír

Dalším důležitým mezníkem v historii protestantské církve bylo uzavření Augsburského náboženského smíru mezi císařem Karlem V. a evangelickými stavy. Této události předcházela Tridentský koncil, kde se zástupci církve pokoušeli o reformy. Koncil započal 13. prosince 1545 a vyvinul se ve složitá, zdlouhavá jednání. V počátcích rokování císař Karel V. prosazoval reformu a řešení protestantské otázky oproti papeži Pavlu III., který chtěl řešit dogmatická témata. Programem koncilu měla však být katolická a protestantská problematika. V průběhu jednání se v plné šíři ukázala nepřehlednost protestantské víry a jejího vlivu na katolické náboženství. Zástupci církvi nebyli schopni nalézt konečná řešení sporných bodů. Navíc protestanští vyslanci neměli možnost na Tridentském jednání hlasovat, mohli pouze přednášet své příspěvky a vyjadřovat názory k danému okruhu problémů. V konečném důsledku koncil svoji pozornost spíše zaměřoval na katolické záležitosti, evangelická témata nebyla prioritou.¹⁰

⁸ FILIPI, Pavel, *Malá encyklopedie evangelických církví*, 1. vydání nakladatelství Libri, s. r. o. Praha 5. ISBN 978-80-7277-378-7. s. 24.

⁹ KADLEC, Jaroslav, *Přehled českých církevních dějin* 2. vydal ZVON, české katolické nakladatelství, Praha 1, 1991. ISBN 80-7113-003-6. s. 55.

¹⁰ FRANZEN, August, *Malé dějiny církve*, s. 233.

Karel V. se v Německu pokoušel vyřešit náboženský rozkol mezi protestanty a katolíky jistými ústupky ve snaze nalézt kompromisní řešení. Očekával kladné přijetí svých snah, místo toho následovala vlna nepokojů. Vlastizrádci přepadli císaře, avšak Karel V. před nimi stačil uprchnout. Císař se z této zrady nevzpamatoval a postoupil řešení německé náboženské problematiky svému bratrovi Ferdinandovi. Jemu se podařilo přesvědčit obě strany sporu, evangelíky a katolíky, o náboženské snášenlivosti, úmluvou v Pasově roku 1552. Následovalo uzavření Augsburského smíru mezi císařem, jehož i nadále zastupoval bratr a evangelickými stavy dne 25. září 1555.¹¹ Náboženský smír neznamenal pro evangelíky jednoznačné vítězství. K vyznání se mohli hlásit jen říšské stavy, které jej ale mohly následně celoplošně zavést pro své poddané. Náboženská tolerance se vyznávala v duchu „*cuius regio, eius religio*“¹² (čí země, toho náboženství).

2.4 Česká konfese

České nekatolické stavy se snažily vynutit uznání své víry a dosáhnout křesťanské svobody. Usilovaly o legalizaci své víry v takové míře, jakou měla katolická církev. Problémy se objevovaly i mezi samotnými nekatolíky, panovaly mezi nimi věroučné rozdíly. České reformační hnutí vykazovalo známky nejednotnosti, chyběla spojnice, základ, na kterém by se dali sjednotit nekatolíci českých zemí. Tento úkol splnila Česká konfese, společný věroučný základ vytvořený roku 1575 po vzoru Augsburské konfese. Na konfesi se shodli jak utrakvisté, tak Jednota bratrská. Česká konfese si dále vynutila náboženskou toleranci od Habsburků a také příslušníků římskokatolické církve.¹³ Konfese měla obsah pouze evangelický a byla ovlivněna učením Jana Husa. „*Česká konfese je konečným projevem hnutí husitského, oživeného a zúrodněného vlivem reformace lutersko-melanchtonské a částečně i kalvínské.*“¹⁴

Stavy předložily konfesi k projednání a následnému schválení panovníkovi Maxmiliánovi II. Ten konfesi sice přijal, ovšem jen ústně, oficiálně ji nepotvrdil. Tento svůj postoj Maxmilián odůvodnil tím, že pokud by poskytl písemný souhlas s konfesí, hrozilo by mu od papeže reálné nebezpečí exkomunikace. Stavy musely tento fakt

¹¹ FRANZEN, August, *Malé dějiny církve*, s. 213.

¹² FILIPI, Pavel, *Malá encyklopedie evangelických církví*, s. 24.

¹³ Tamtéž, s. 39.

¹⁴ HREJSA, Ferdinand, *Česká reformace*, s. 66.

akceptovat a přijaly pouze ústní slib o tom, že ani on a ani jeho syn Rudolf v budoucnu nebudou kvůli vyznání víry nikoho perzekuovat. České stavy nedosáhly očekávaného výsledku, to se jim podařilo na krátkou dobu až za vlády Rudolfa II.¹⁵

Stavy v Čechách využily nepřátelské situace mezi bratry Rudolfem II. a Matyášem I. ke svému záměru prosazení náboženské svobody. Představitelé stavů pohrozili Rudolfu II., že se v tomto sporu přikloní na Matyášovu stranu. Ve skutečnosti ovšem české nekatolické stavy Rudolfa podpořily za příslib, že stoupencům České konfese bude přiznána náboženská svoboda. V budoucnu však Rudolf svůj slib splnit nehodlal. Stavy tento jeho krok nehodlaly tolerovat a pohrozily mu násilím. Rudolf neodolal nátlaku a vyhlásil Majestát na náboženskou svobodu. Zákon vypracovaly stavy a Rudolf II. jej dne 9. července 1609 podepsal. Na základě vyhlášení majestátu se Česká konfese z roku 1575 stala základním textem nekatolíků Čech a Moravy a dále se dovolovalo stavům i poddaným Českou konfesi svobodně vyznávat.¹⁶

Rudolfův majestát platil jen po omezenou dobu. Rekatolizace, jež uskutečňovali Habsburkové po roce 1620, zastavila probíhající českou reformaci. Následkem těchto událostí pozbyla Česká konfese platnost. Její poslání definitivně zaniklo porážkou stavovského povstání roku 1620 na Bílé Hoře.¹⁷

2.5 Rekatolizace

Po událostech na Bílé Hoře, potlačení stavovského povstání, následovala rekatolizace. Odstartovalo ji zrušení Majestátu dne 23. listopadu 1620. Rekatolizace se dotkla všech vrstev nekatolického obyvatelstva. Ze země byli vypovězeni nekatolíčtí duchovní, pražská univerzita byla předána jezuitům. Vůči obyvatelstvu se zaváděly represe v podobě nátlaku na přestoupení na katolickou víru. Nebyly povoleny svatby mezi nekatolíky, nesměla být poskytována pomoc těm, kteří odmítali přestoupit na katolickou víru a další obdobná nařízení, která měla za cíl jedině - vymýtit nekatolíky. Různé sankce nejdříve dopadaly na nižší vrstvu obyvatelstva, posléze se rozšiřovaly na měšťanstvo a později i šlechtu. Kdo nehodlal z bohatších vrstev obyvatel přestoupit na

¹⁵ KADLEC, Jaroslav, *Přehled českých církevních dějin 2.* s. 56.

¹⁶ Tamtéž, s. 60.

¹⁷ FILIPI, Pavel. *Malá encyklopedie evangelických církví*, s. 41.

katolickou víru, měl prodat majetek a zemi opustit. Chudší část obyvatel tuto možnost neměla, u nich se předpokládal přestup ať již dobrovolně nebo pod nátlakem.¹⁸

Reformační komise zřízené nařízením Rudolfa II. razantně přiváděly protestanty ke katolické víře. Kdo nehodlal přestoupit, byl donucen k emigraci. Existovala i skupina nekatolíků, která buď nemohla, nebo nechtěla emigrovat. Pro ně zbývalo jediné řešení, vstoupení do ilegality. Stali se tajnými protestanty s napojením na protestantské církve v zahraničí. Nicméně i tajní evangelíci byli navenek povinováni k římskokatolické církvi a i oni se museli zúčastňovat mší a podrobit se příkazům a řádu katolické církve. Ani emigranti neměli mnohdy snadné podmínky pro život v cizině. Ne vždy byli v protestantské cizině kladně přijati.¹⁹

2.6 Toleranční patent

Evangelické vyznání v českých zemích znovu povolil toleranční patent z roku 1781. Dokument o vyhlášení náboženské tolerance byl zanesen v listu císaře Josefa II. ze dne 13. října 1781, tímto dnem došlo k oficiálnímu vyhlášení náboženské tolerance (viz příloha č. 1). Náboženská tolerance zajišťovala církvi římskokatolické privilegium veřejných bohoslužeb. Ostatním vyznáním dokument umožňoval, že byla trpěná. Patent tedy nezaručoval toleranci ostatních vyznání vedle katolického, jak by se mohlo předpokládat, ale pouze jejich trpění. Edikt císaře umožnil alespoň vyjít z ilegality stoupencům evangelické církve. Legalizace nekatolíků se nesla v duchu strpění nevýhodných až nedůstojných podmínek. Kostely musely budovat na odlehlých místech, nemohly mít vystavěné věže a umístěny zvony. Modlitebny nesměly mít vchod z ulice, ale z postranních zákoutí. Pastory a učitele si evangelická náboženská obec financovala ze svých omezených prostředků, což bylo pro většinou chudé obyvatelstvo značně problematické. Celé toto snažení mělo jediný cíl, a to vytlačit nekatolíky z veřejného náboženského života do ústraní. Katolíci považovali evangelíky za méněcennou menšinu.²⁰

¹⁸ KADLEC, Jaroslav, *Přehled českých církevních dějin 2*. s. 73.

¹⁹ FILIPI, Pavel, *Malá encyklopedie evangelických církví*, s. 10,133.

²⁰ FIALOVÁ, Eva, *Malý obrazový průvodce dějinami Českobratrské církve evangelické*, 1. vydání Praha 1: Kalich nakladatelství a knihkupectví, s.r.o., 2008. ISBN 978-80-7017-091-5. s. 8.

Evangelíci, vyznávající doposud tajně svoji víru, měli možnost volby mezi dvěma evangelickými konfesemi - náboženskými vyznáními. K první konfesi patřily církve helvétského vyznání (h. v.), církve kalvinistického typu. Ke druhé konfesi náležely církve augsburského vyznání (a. v.), luterského typu. Většina věřících se hlásila k helvétské konfesi. Vyznání Jednoty bratrské se nepovolovalo.²¹ Někteří poddaní si ovšem nedokázali zvolit ani jednu z povolených evangelických konfesí. Čekala je násilná deportace převážně do oblastí dnešního Rumunska.²²

Obě nově vzniklé církve spravoval nadřízený sbor-konzistoř. Stát ji určil správním orgánem všech církví působících v monarchii. Sídlo měla ve Vídni. Skládala se ze dvou na sobě nezávislých oddělení s vlastními archívy. Sloužila jako spojnice mezi státní správou a superintendencemi (biskupstvími) jednotlivých územních celků. Do čela superintendence panovník jmenoval superintendenty. Biskupství se ještě rozčleňovala na senioráty, jejichž řízením byli určeni senioři. Během této doby měly evangelické církve možnost si budovat vlastní školy, hřbitovy. Výše popsaný systém platil až do roku 1861, do doby vydání protestantského patentu.

I v tolerančním období neustále docházelo k omezování působení evangelických církví. Jednak samotným tolerančním patentem, jenž omezení protestantů již obsahoval, ale i dalšími dvorskými dekrety a nařízeními, které vstoupily v platnost po vydání patentu. Evangelíci byli stále v područí katolíků. A to jak hmotně, museli platit desátky, štoly, tak duchovně, například v případě smíšených sňatků nutili k písemným prohlášením o odstoupení z manželství s evangelíkem. Evangeličtí duchovní neměli dovoleno provádět bohoslužebné úkony v rámci svateb, pohřbů a narození dětí a podobně. Pro nekatolíky museli být vyhrazeny zvláštní hřbitovy. V případě svateb a pohřbů existovaly dvojje poplatky - jedny mateřské církvi, druhé katolické. Neustálá kontrola, omezení a represe ze strany katolické církve vedla ke zvýšenému napětí mezi evangelickými duchovními a představiteli církevní katolické správy. I když tato perzekuce měla oporu v zákoně, pro evangelické duchovní se stala nepřijatelnou.²³

²¹ FILIPI, Pavel, *Malá encyklopedie evangelických církví*, s. 10,135,136.

²² FIALOVÁ, Eva, *Malý obrazový průvodce dějinami Českobratrské církve evangelické*, s. 25.

²³ Tamtéž, s. 25.

2.7 Protestantký patent

V revolučních letech 1848-1849 se představitelé evangelických církví dožadovali zrovnoprávnění. Jejich požadavkům bylo vyhověno až vydáním protestantského patentu. Jeho vydání předcházela změna politické situace v rakouské monarchii. Došlo ke změně státoprávních poměrů, roku 1860 byly vydány říjnové diplomy, kdy se František Josef I. zříká absolutismu a poté následovalo legislativní završení vydáním nové ústavy roku 1861.²⁴ Rovnoprávnost evangelickým církvím byla zákonně zaručena dne 8. dubna 1861 výnosem císaře Františka Josefa I., „[...] jímž byla na věčné časy evangelickým církvím v Předlitavsku zaručena rovnoprávnost (před zákonem) s církví katolickou.“²⁵ V počátečním období po vydání protestantského patentu docházelo v rakouské monarchii k rozvoji evangelické církve na okraji společnosti, ovšem protestantům přicházela vydatná pomoc ze zahraničí. Přesto bylo nepopiratelné, že dokumentem Františka Josefa I. se stala církev evangelická rovnocennou s církví katolickou, a to i po stránce právní. Protestantký patent se stal první zákonnou normou, která jednoznačně změnila dosavadní postavení evangelíků v Čechách. Evangelíci si začali své záležitosti řešit samostatně, nedocházelo k omezování jako v době předtoleranční, kdy se činnost evangelické církve omezila na minimum. Patent mimo jiné i upravoval dosud platná nařízení o již zmíněných povinných poplatcích (desátky, štola a další), které evangelické církve odváděly církvi katolické, poplatky byly zrušeny. Patent také řešil správní uskupení evangelických církví do čtyř skupin, na obec: farní, seniorátní, superintendenční a pospolitou včetně jejich správních orgánů. Nově vznikla ve Vídni c. k. evangelická vrchní církevní rada zastřešující obě evangelické konzistoře.²⁶ Ačkoliv evangelické církve mohly fungovat samostatněji a spravovat se na základě svých presbyterně - synodních zásad, zásahů do svého působení ze strany státu a panovníka se neubránily. Panovník si například vymezoval právo na jmenování superintendentů do jejich úřadů.²⁷ Už to, že první volba českého superintendenta se konala čtyřikrát, než byl definitivně zvolen, svědčí o snahách státu a císaře o neustálou kontrolu evangelické církve a připomenutí její dřívější podřízené pozice.²⁸ Rakouská vláda usilovala o angažování církve do státní politiky a tím zachování provázanosti mezi církví a

²⁴ FIALOVÁ, Eva, *Malý...*, s. 32.

²⁵ FILIPI, Pavel, *Malá encyklopedie evangelických církví*, s. 115.

²⁶ FIALOVÁ, Eva, *Malý...*s. 32.

²⁷ FILIPI, Pavel, *Malá encyklopedie evangelických církví*, s. 115.

²⁸ FIALOVÁ, Eva, *Malý ...* s. 33.

panovníkem. Protestanti museli strpět určité represe za cenu získání větší volnosti svého působení.

V oblasti školství a sociální se evangelíci realizovali mnohem více a bez větších problémů. Školství si připisovalo zásluhu na vzniku čáslavského učitelského ústavu roku 1871. Zde se ke své profesi připravovali budoucí učitelé obecných škol evangelických. Dále vznikl dívčí výchovný ústav v Krabčicích u Roudnice, nebo učitelovdovský ústav, podporující vdovy a sirotky po učitelích evangelických škol. V neposlední řadě byl na Moravě založen zaopatřovací ústav vdov a sirotek evangelických reformačních učitelů. Do rezortu sociálního patřila Evangelická společnost pro dobročinnost křesťanskou, která se spolupodílela na vzniku sirotčinců. Protestantský patent umožnil evangelickým teologům tisk svých periodik, překladatelskou činnost a to zejména z anglického jazyka, který v tehdejší době ovládala jen nepatrná část obyvatel.²⁹

V této kapitole jsou popsány kořeny vzniku Českobratrské církve evangelické, její jednotlivé proudy. Evangelíci neustále bojovali o zrovnoprávnění svého postavení vedle katolíků. Jejich odhodlání bylo značné, když vezmeme v potaz délku trvání jejich boje. Je patrné navazování církve na počátky reformního a reformačního hnutí v českých zemích.

²⁹ FIALOVÁ, Eva, *Malý ...s.* 36.

3 ROZPAD HABSBURSKÉ MONARCHIE A VZNIK ČESKOBRATRSKÉ CÍRKVE EVANGELICKÉ

V této době příslušníci evangelické víry pocházeli především z venkovského prostředí. Vlivem zrušení poddanství a rozvoje průmyslu se venkovské obyvatelstvo přesunovalo do měst, kde nacházelo zdroj obživy. Z těchto důvodů vzrůstal příliv evangelíků do měst a tím narůstal počet nových sborů.³⁰

Byly zaznamenány i negativní události, které se dotkly evangelíků. Roku 1903 je Národní listy nařkly z nedostatku češství, když podpořili realistickou stranu a navíc i udržovali kontakty s německými evangelíky. Pod tíhou zmíněných událostí Čeští evangelíci zaujali jednotný postoj a svolali roku 1903 první celonárodní sjezd. Účastníci sjezdu se hlásili k české reformaci a principům husitským, potvrzovali svůj upřímný vztah k českému národu. Sjezd dal roku 1905 impuls k vytvoření organizace Kostnická jednota, centra evangelíků a vzniku periodika Kostnické jiskry, které vycházely od roku 1914 a vychází do současnosti.³¹

Vývoj evangelických církví na přelomu 19. a 20. století směřoval k odloučení německých evangelíků od českých. Silící nacionalismus vyústil ke vzniku německé frakce „*Deutsche evangelische Kirche in Böhmen, Mähren und Schliesen*.“³² Němečtí evangelíci dávali přehnaně najevo své vlastenectví, čímž docházelo k napětí mezi českými a německými evangelíky. Averse Němců vůči používání českého jazyka při bohoslužbách vzrůstala. Útisk českých evangelíků byl evidentní. Ovšem ani Češi se neubránili projevům nacionalismu.³³

Do popředí se stále více dostávala rodící se česká evangelická inteligence, která chápala, že evangelická církev se musí vyrovnat se změnami, ke kterým ve společnosti docházelo. Bylo nutné se přizpůsobit novým myšlenkovým proudům a životním trendům. K výrazným osobnostem evangelické inteligence této doby patřil Čeněk Dušek a Tomáš Garrigue Masaryk. Roku 1911 vzniká Sdružení pokrokových

³⁰ FIALOVÁ, Eva, *Malý...* s. 37.

³¹ ŘÍČAN, Rudolf, *Od úsvitu reformace k dnešku*, Praha: Vydavatelské oddělení YMCA, 1948. s. 354.

³² FIALOVÁ, Eva, *Malý...* s. 38.

³³ ŘÍČAN, Rudolf, *Od úsvitu reformace k dnešku*, s. 355.

evangelíků vydávající revue Kalich.³⁴ Na druhé straně docházelo u některých vrstev k povrchnímu vlastenčení, které dávalo ostentativně najevo jak odpor k politice monarchie, tak i ke spojení „trůnu a oltáře“, než o skutečné porozumění historického reformačního odkazu.³⁵

3.1 První světová válka

Souběžně s těmito pokrokovými kroky docházelo i k určité skepsi a ochromenosti v důsledku probíhající první světové války. Kvůli válce nedošlo ani k plnohodnotným oslavám pětistého výročí upálení Jana Husa. Přesto již pouhé přípravy na toto výročí upevnilly uvědomění si duchovního spříznění bez ohledu na denominaci.³⁶

Válka zasáhla české evangelíky, kteří pocítili perzekuci cenzury, uvěznění, ale i strádání na bojištích. Věřící prožívali značné rozčarování z nastalých událostí a jejich víru v Boha provázely pochybnosti. Válka negativně poznamenala i vztahy mezi samotnými věřícími. Přesto všichni s nadějí doufali v porážku Německa, pád monarchie a osvobození národa. Viděli možnost osamostatnění státu a tím i rozvoje evangelické církve, která již nebude ve vleku vídeňské vlády a římské církve. Tato myšlenka spojila české evangelíky, zintenzivnila vztah k Husovi a reformaci husitské. Sjednotili je společné bohoslužby.³⁷

Ovzduší po 1. světové válce bylo plné národního uvědomění, toto se projevilo i v kázáních, které neslo stopy protiřímské nálady a zvýšeného národního uvědomění. Atmosféra „první republiky“, idea demokracie a to, že prvním prezidentem se stal T. G. Masaryk, člen evangelické církve, velmi působila na náladu sborů. Došlo k pozvednutí národního ducha. Od roku 1915 začala opatrná vyjednávání o případném spojení obou

³⁴ BALCAR Lubomír, HÁJEK Viktor, ŠOUREK Miloš, VALEŠ B., *Církev v proměnách času 1918-1968. Sborník k 50. výročí spojení československé církve evangelické*. Praha: Kalich. 1969. s. 10.

³⁵ FIALOVÁ, Eva, *Malý...* s. 10.

³⁶ BALCAR Lubomír, HÁJEK Viktor, ŠOUREK Miloš, VALEŠ B., *Církev v proměnách...* s. 10.

³⁷ ŘÍČAN, Rudolf, *Od úsvitu reformace k dnešku*, s. 357.

vyznání, české církve augsburského vyznání s českou reformovanou církví. V témže roce periodikum *Kostnické jiskry* vypsalu anketu, zda-li sjednotit české evangelické církve. Respondenti se vyjadřovali kladně, co se týkalo vzájemné bližší spolupráce mezi českými evangelickými církvemi, o spojení neprojevovali přílišný zájem. O sjednocení se hodlali zasadit faráři a další široká veřejnost, která se nezúčastnila ankety. Konaly se schůze, shromáždění, jejichž společným tématem bylo sjednocení.

3.2 Rok 1918

Činorodé snahy o spojení evangelických církví vrcholily v letech 1917 až 1918. Aktivisté si vytyčili základní cíle: prvním bylo odtržení od Vídně a vlivu na evangelické církve, jakož i odtržení od církví jinojazyčných. V dalším bodě se protestanté snažili o veřejné přihlášení k české reformaci a jejímu odkazu. Poslední snahou bylo sjednocení církví augsburské a reformované a jejich nezávislosti na státu. Snaha o sjednocení se rozšířila i na záměr propojení se s menšími evangelickými církvemi. Církev chtěla vůči státu vystupovat jako suverénní celek nezávislý na hospodářské podpoře z ciziny.³⁸ Čeští protestanté si zakládali na mravní čistotě každého svého člena, ale i národa. Liberálové z řad evangeliků usilovali o nový pohled na křesťanství, které bude osvobozeno od přežitých mechanismů a strnulosti. Snažili se vytvořit ryze českou evangelickou víru s jejími specifiky.³⁹

Po vyhlášení Československé republiky 28. října 1918 vyvrcholily kroky směřující ke spojení církví augsburského a helvétského vyznání. Dne 5.11.1918 Ústřední výbor českých evangeliků svolal generální sněm obou českých evangelických církví, který proběhl v Praze v Obecním domě, Smetanově síni a v Praze-Vinohradech ve dnech 17. až 18.12.1918. Budoucnost církve sněm nezaměřil jen na body: osamostatnění - znárodnění - sjednocení, ale také na vytvoření vlastního náboženského programu vzniklé církve. V programu protestanté zahrnuli svůj vztah k národu, kultuře, veřejnému

³⁸ ŘÍČAN, Rudolf, *Od úsvitu reformace k dnešku*, s. 358.

³⁹ BALCAR Lubomír, HÁJEK Viktor, ŠOUREK Miloš, VALEŠ B., *Církve v proměnách ...* s. 11.

životu. Neopomněli ani poukázat na dosavadní chyby, kterých se evangelíci dopustili na cestě k osamostatnění. Usnesení z jednání účastníci přijali jednomyslně „[...] *obě církve evangelické a. a h. na svém generálním sněmu v Praze 17. prosince 1918 usnášejí se jednomyslně a slavnostně, že po třistaletém násilném odtržení od svých otců vracejí se k nim a navazují zjevně na českou reformaci husitskou a na církev podobojí a Jednoty bratrskou.*“⁴⁰ Zástupci evangelické církve si ustavili prozatímní synodní výbor, v jehož čele stanul ThDr. Josef Souček, členi výboru byli voleni z řad farářů a presbyterů. Po zřízení výboru se evangelická církev vymanila ze správní podřízenosti vůči vrchní církevní radě ve Vídni. Sněm zároveň přijal rozhodnutí o názvu církve Evangelická církev bratrská. Hlásila se k odkazu České konfese a bratrskému vyznání. Symbolem církve se stal kalich, který stojí na bibli. Představitelé církve si stanovili splnění několika úkolů, a to vydobytí státního uznání, včetně respektu k věcem právním a majetkovým nově spojené církve. Synodní výbor musel ještě opakovaně řešit otázku názvu církve, jelikož Ministerstvo školství 26. dubna 1919 výboru sdělilo, že název Evangelická církev bratrská dle zákona náleží již církvi ochranovské. Synodní výbor zorganizoval nové hlasování o jméně církve a byl přijat název Českobratrská církev evangelická.⁴¹

Spojení obou církví, reformované a luterské, se ukázalo jako úspěšné. I když se místy ozývaly záporné ohlasy na spojení, postupem doby ubývaly na intenzitě, až zcela vymizely. Tvrdošíjným odpůrcem spojení byl například evangelický farář Jan Karafiát, nebo profesor Gustav Adolf Skalský, ale i oni novou situaci přijali a posléze sloužili církvi spojené. Ne všechna očekávání od sloučení však byla naplněna. Ke sjednocení se nepřipojili Slováci, jak se původně předpokládalo. Ráz evangelické slovenské církve byl jiný, projevoval se konzervativněji, směřoval více k luterství. Nedošlo ani k připojení menších evangelických církví na Těšínsku.⁴²

V rozmezí 21. až 25. února 1921 se sešel první ustavující synod Českobratrské církve evangelické (viz příloha č. 2). Usnesením synodu započali dnem 1. června 1921 vykonávat svůj úřad nově zvolení konsenioři a seniorátní výbory. Synodní výbor se

⁴⁰ BALCAR Lubomír, HÁJEK Viktor, ŠOUREK Miloš, VALEŠ B., *Církev v proměnách...* s. 13.

⁴¹ FIALOVÁ, Eva, *Malý...*, s. 44.

⁴² ŘÍČAN, Rudolf, *Od úsvitu reformace k dnešku*, s. 360, 363.

schválením Ministerstva školství a národní osvěty zpracoval církevní zřízení, které vláda schválila dne 13. ledna 1922.⁴³

Třetí kapitola se snaží vymezit a znázornit vznik Českobratrské církve evangelické, především v návaznosti na emancipaci českého národa při vzniku samostatného státu. K větší národní samostatnosti přispěla již první světová válka a i následné období se neslo v duchu sounáležitosti.

⁴³ FIALOVÁ, Eva. *Malý...* s. 44.

4 ÚKOLY A ČINNOST CÍRKVE OD ROKU 1918

4.1 Přestupy

Evangelíkům vyvstaly nové úkoly, když došlo k přestupovému hnutí a příslušníci církve římské přecházeli do Českobratrské církve evangelické. Jednalo se přibližně o 100 000 osob v průběhu deseti let. Církev se potýkala s nedostatkem kazatelů. Vzdělávání nových členů a následný vznik nových sborů, včetně budování nových církevních staveb, církev značně finančně zatěžovalo. Proto byla roku 1925 zřízena pokladna, do které podle určitých pravidel přispíval každý sbor. Dále se rozhodlo o založení všecírkevního stavebního fondu.⁴⁴

4.2 Ekumenické kontakty

Evangelická církev udržovala styky se zahraničními církvemi, s presbyterní církví skotskou a anglickou a s reformovanou církví skotskou, švýcarskou a holandskou. Vzájemná komunikace existovala mezi Čechy a členy presbyterních církví v USA. Úzký vztah budovali čeští a slovenští evangelíci, což vedlo roku 1927 k založení Svazu evangelických církví v ČSR. Svoji aktivitu evangelická církev zaměřila i na šíření křesťanské víry, misijní činnost zahájila roku 1935 v Kamerunu.⁴⁵

4.3 Školství a sociální aktivity

Roku 1923 došlo k vybudování školy misijní v Olomouci. Následující rok byl zřízen Masarykův domov v Táboře pro učně a studenty. Velký význam mělo otevření Husovy československé evangelické fakulty bohoslovecké 1. října roku 1919, kde studovali duchovní církve československé. Mezi profesory vyučující na fakultě patřili Josef Hromádka, Ferdinand Hrejsa, Gustav Skalský a František Žilka. Sídlo fakulty bylo v Praze, nejprve v kostele sv. Salvátora, pak v prostorách Klementina.⁴⁶ Husova fakulta se angažovala i na poli vědeckém, stávající profesori a noví profesori František Linhart, filosof náboženství, František Bartoš, historik husitství a Jednoty bratrské své vědecké

⁴⁴ FIALOVÁ, Eva, *Malý...*, s. 46.

⁴⁵ Tamtéž, s. 49.

⁴⁶ Tamtéž, s. 48.

práce prezentovali široké veřejnosti. Jejich činnost se neomezovala pouze na institut fakulty.⁴⁷

Československá církev evangelická zřídila a spravovala v rámci své činnosti sirotčince, spolupracovala s křesťanskou dobročinnou organizací a spolkem sociálních ústavů. Ze svých příspěvků podporovala teology bez finančních prostředků.⁴⁸

4.4 Výchovní práce

Proces spojení církví augsburského a helvétského vyznání přineslo i jistá nedorozumění a konflikty mezi novými členy. Bylo nutné upustit od starého zažitého chování a najít novou společnou cestu tak, aby byly zachovány veškeré zásadní tradice z obou větví církve. Tento úkol se dal splnit zodpovědnou výchovnou činností, zaměřenou na evangelíky, kteří přistoupili a hlavně na děti a mládež. U nově přichozích evangelíků výchovná činnost nebyla včas podchycena a církev sama sebekriticky přiznala podcenění tohoto stavu.⁴⁹

Svoji pozornost po dětech a mládeži církev cílila na výchovu v rodinách. Navázala na tradiční křesťanský vztah rodiny s církví. Při kázáních a sborovém vzdělávání byl kladen důraz na rodinný život, manželství a mravní hodnoty člověka. Církev si též uvědomovala naléhavost výchovy právě dětí a mládeže a hlavně na ně obrátila svoji pozornost.⁵⁰

V období Rakouska - Uherska existovalo vzdělávání v oblasti náboženství přímo na církevních školách. Po roce 1918 církevní školy spíše zanikaly, ať již z ekonomických nebo ideových důvodů. Ani evangelická církev neprovozovala vlastní církevní školu, domnívala se, že to není zapotřebí, když vyučování náboženství probíhalo na veřejných školách. K výuce byly vytvořeny osnovy, které schválil synod a zhotoveny pomůcky (knihy, časopisy, obrazový materiál a další). Samotnou výuku zajišťovali duchovní, ti

⁴⁷ ŘÍČAN, Rudolf, *Od úsvitu reformace k dnešku*, s. 366.

⁴⁸ FIALOVÁ, Eva, *Malý...*, s. 48.

⁴⁹ BALCAR Lubomír, HÁJEK Viktor, ŠOUREK Miloš, VALEŠ B., *Církev v proměnách ...*, s. 36.

⁵⁰ Tamtéž, s. 37.

však nemohli obsáhnout tak široký záběr povinností. Proto jim ve školách pomáhali pomocní učitelé a katecheti, kteří k tomu byli vyškoleni. Tato praxe fungovala až do okupace. Během obsazování našeho území a v průběhu druhé světové války bylo ze strany nacistického Německa do výuky zasahováno. Vměšování do vyučování náboženství nastalo také po únoru 1948, kdy vešel v platnost nový zákon o církvích, z něhož vyplynulo, že vyučování náboženství se stalo nepovinným.⁵¹

Rozdílná byla výchova dětí a mládeže patřících ke sboru. Pro ně byla pořádána nedělní kázání, koncipovaná tak, aby jim děti rozuměly. Vžil se pro ně název „kázáníčka.“ Mezi dětmi se staly i populární letní tábory. Svaz mládeže se připojil k organizaci Ymka⁵², křesťanskému sdružení mladých mužů s centrem v Ženevě. Prostřednictvím Ymky získala mládež větší rozhled, pracovní kontakty a také pomohla vytvořit naše ústředí Ymky v Praze. Později z této původní organizace vznikla Akademická Ymka z řad studentů.⁵³

4.5 Vydavatelská činnost a rozhlas

Pro církevní činnost mělo důležitou roli vydávání knih a časopisů. Protestanté se snažili aktivně podílet na vydavatelské činnosti i psaním vlastních knih. V roce 1920 byla založena akciová společnost Nakladatelství Kalich, která tiskla knihy a měla i svá knihkupectví. Nakladatelství se neomezovalo pouze na tisk křesťanské literatury, zpěvníků, slovníků a Biblí, vydávalo i beletrii, dále učebnice, ale například i kalendáře. Důležitou roli mělo i vydávání časopisů, například měsíčník Křesťanská revue, vycházející od roku 1927.⁵⁴ Evangelická církev využila dobové vymoženosti rozhlasu a

⁵¹ BALCAR Lubomír, HÁJEK Viktor, ŠOUREK Miloš, VALEŠ B., *Církev v proměnách času*. s. 38.

⁵² Pozn. YMCA - Křesťanské sdružení mladých lidí (Young Men's Christian Association) je nejstarší, největší a nejrozšířenější mládežnická organizace na světě. Usiluje o harmonický rozvoj člověka, jeho ducha, duše a těla (jak symbolizuje červený rovnostranný trojúhelník, který má YMCA ve svém znaku). Je otevřena všem lidem bez rozdílu rasy, pohlaví, náboženského vyznání, sociálního postavení, fyzických i duševních schopností.
YMCA v České republice. *Info o YMCA*. ©YMCA v ČR 2008. [cit. 2. 3.2014]. Dostupné z: <http://www.ymca.cz/>.

⁵³ BALCAR Lubomír, HÁJEK Viktor, ŠOUREK Miloš, VALEŠ B. s. 39, 41.

⁵⁴ Tamtéž. s. 25.

dne 12. ledna 1930 poprvé rozhlas vysílal kázání Českobratrské církve evangelické. Tímto se rozšířila možnost pomocí rozhlasu oslovit co nejširší masu obyvatelstva.⁵⁵

Tato kapitola se snažila provést obdobím první republiky a působení ČCE v ní. Před církví evangelickou stálo mnoho nových úkolů. Byla to i doba hledání a objevování. Církev se musela vypořádat s vlnou nově příchozích členů, na které nebyla tak úplně připravena.

⁵⁵ FIALOVÁ, Eva. *Malý...*, s. 50.

5 DRUHÁ SVĚTOVÁ VÁLKA

Ve třicátých letech 20. století obyvatelé našeho státu začínali pociťovat počínající ohrožení ze strany nacistického Německa, což mělo vliv i na evangelické církve. Církevní akce, které byly naplánovány, musely být rušeny. Například 2. sjezd evangelíků, který měl proběhnout v září 1938, se nekonal z důvodu všeobecné mobilizace. Další událostí s negativním dopadem bylo násilné připojení pohraničí, které mělo za následek změnu územního rozdělení evangelické církve. Některé sbory se ocitly na území záboru, jiné mimo něj. Situace se stala nepřehlednou, a tak synodní rada České evangelické církve zrevidovala doposud platné vymezení hranic farních obvodů.⁵⁶

Lidé v této době unikali pro duchovní podporu do kostelů a modliteben. Obtížná doba věřící spojila. Bohoslužby byly hojně navštěvovány, mnohdy musely být opakovány pro velký zájem. Nutno podotknout, že jakmile válka skončila, opadl i zájem o společné bohoslužby.⁵⁷

Válečná doba poznamenala životy členů evangelické církve v mnoha směrech. V oblasti školství a práce s mládeží nacisté bránili jakékoliv činnosti. Byla zavřena Husova teologická fakulta. Zamezovalo se vydávání církevních tiskovin. Němci zabírali církevní budovy a přebudovávali je ke svým účelům. Sledovali faráře a řadu z těch, kteří se „neosvědčili“, suspendovali, nebo zavřeli do věznic a koncentračních táborů, část z nich popravili. Někteří duchovní ve vězení zemřeli. Přesto členi evangelické církve proti nacistickému nepříteli bojovali. Zapojili se do odboje, poskytovali útočiště těm, které pronásledovalo gestapo. Faráři významně pomáhali i Židům, když jim vystavovali křestní listy. Za boj proti nacismu byl roku 1943 popraven farář Emil Pokorný, protože ukrýval osobu hledanou gestapem. Za poskytování úkrytu členům odboje nacisti popravili v roce 1942 JUDr. Jaroslava Valentu (sekretář Akademické YMCA), když před tím musel přihlížet popravě svých rodičů. Mezi další oběti patřil farář Rudolf Mahovský, byl popraven za slova, která pronesl při ukládání urny

⁵⁶ FIALOVÁ, Eva. *Malý...*, s. 53.

⁵⁷ BALCAR Lubomír, HÁJEK Viktor, ŠOUREK Miloš, VALEŠ B. *Církev v proměnách času 1918-1968*. Praha: Kalich, 1969. s. 19.

zesnulého starosty Sokola.⁵⁸ Jako připomenutí obětí nacismu z řad evangelíků je například v Korandově sboru kamenný památník, který uvádí 48 obětí umučených nebo popravených nacisty z řad evangelického sboru a dále 68 obětí náletů. Počet obětí z jednoho sboru činil 116 evangelíků. Vzhledem k průměrnému počtu členů jednoho sboru je tento poměr obětí vysoký.⁵⁹

5.1 Českobratrská církev evangelická v období po 2. světové válce

V rozpětí let 1945-1946 došlo k odsunu sudetských Němců, což znamenalo značný úbytek členů evangelických sborů. Tato ztráta byla však brzy dorovnána přistěhovalci z vnitrozemí. V pohraničních oblastech zůstaly po odsunu Němců prázdné církevní budovy. V těchto objektech se shromažďovali nově příchozí evangelíci z vnitrozemí a vytvářeli nové sbory. Byl tedy opět zaznamenán nárůst členů, ovšem ne na dlouhou dobu. Někteří nově příchozí se opět vraceli zpět do vnitrozemí. Pro tyto nově vzniklé sbory bylo typické, že jeho členi se chovali spíše individualisticky. Začleňování do společných aktivit bylo obtížné, chyběla jim tradice, na kterou by navázali.⁶⁰ Pohraničí neosidlovali pouze přistěhovalci z českého vnitrozemí, přicházeli i reemigranti ze Slezska, Zelovska, Volyně. Nutno uvést, že ne všichni Němci byli deportováni, někteří zůstali nadále žít v pohraničí a stali se členy českých sborů. Z tohoto důvodu byly slouženy mše v obou jazycích, jak v češtině, tak i němčině.⁶¹

Pátá kapitola vykresluje život a působení ČCE v období druhé světové války. Je zde předložen výčet svědectví o činnosti členů ČCE v době 2. světové války, jejich protifašistické činnosti. Můžeme vidět jak, v rámci svých možností, církev pomáhala odpůrcům fašismu. I v jejich řadách docházelo k obětem na životech. Po druhé světové válce, po odsunu sudetských Němců nastal odliv členů evangelických sborů.

⁵⁸ FIALOVÁ, Eva. *Malý...*, s. 54-55.

⁵⁹ PLACHT, Václav. *Přehled dějin křesťanství naší vlasti*. Plzeň: Stráž, tiskařské závody. 1988., s. 127.

⁶⁰ BALCAR Lubomír, HÁJEK Viktor, ŠOUREK Miloš, VALEŠ B. *Církev v proměnách času 1918-1968*. . s. 18.

⁶¹ FIALOVÁ, Eva. *Malý...*, s. 58.

6 ČESKOBRASTRSKÁ CÍRKEV EVANGELICKÁ V OBDOBÍ TOTALITY 1948-1989

6.1 Rok 1948

Po převratu roku 1948 převzala Komunistická strana Československa vedení státu. Odezva na komunistický převrat od Československé protestantské církve se neprojevila tak evidentně, jako od římskokatolické církve, která byla ideově více vyhraněná. Reakce církve na politický převrat se různily, přes odmítavé, otevřené nebo žádné. Českobratrská církev evangelická si od dění držela určitý odstup. Dochoval se jediný průkazný doklad o odmítavém postoji na politický převrat, a to dopis Svazu evangelických církví z roku 1948 zaslaný prezidentu republiky Edvardu Benešovi.⁶²

Nově vzniklá politická situace si vyžádala právní úpravu vztahu státu k církvi. Uskutečnila se jednání mezi oběma stranami a církvi se dostalo ujištění o zachování její autonomnosti. Stát přislíbil, že finanční prostředky na činnost církve budou rozdělovány spravedlivě. Od církve se jako protislužba očekávalo loajální chování vůči státu. Teprve nadcházející období ukázalo realitu, která se od příslibů ze strany představitelů komunistické strany lišila. Církevní představitelé se o nekorektnosti státu přesvědčili, když s nimi nebyla finální podoba zákonů o církvích nijak konzultována. Stát vydal Zákon o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností státem ze dne 14.10.1949, č. 218 Sb., a Zákon, kterým se zřizuje Státní úřad pro věci církevní ze dne 14.10.1949, č. 217 Sb. a dále vstoupilo v platnost Vládní nařízení o hospodářském zabezpečení evangelických církví státem ze dne 18.10.1949, č. 221 Sb. Církev tímto jednáním státu dostala jasný signál o své podřízenosti a další roli, kterou bude ve státě zaujímat.⁶³

O této době lze hovořit jako o ukončení tzv. konstantinského věku, což znamenalo, že církev už nemohla počítat s podporou od státu, jelikož oproti minulosti stát již nestál na stejné straně církví. Tuto skutečnost si církev uvědomovala, což mělo dopad i na

⁶² HLAVÁČ, Pavel. MORÉE, Peter. *Cesta církve III.*, vydala Českobratrská církev evangelická v Praze r. 2011, ISBN 978-80-87098-25-7, s. 21.

⁶³ FIALOVÁ, Eva. *Malý...*, s. 59.

chování některých věřících, kteří v obavě před možnými komplikacemi v pracovním nebo soukromém životě, raději svoji víru skrývali.⁶⁴

Protestantské církve nijak intenzivně nevyvíjely aktivitu proti komunistickému režimu, přesto počínaje březnem 1948 měly evangelické církve za povinnost zřídit akční výbory zajišťující politickou očistu. Formálně se výbory ustavily, ale nevykazovaly žádnou činnost. Iniciativy se chopila až státní správa.⁶⁵ Církev se dostala ze strany státu pod značnou kontrolu. K tomuto účelu byl zřízen Státní úřad pro věci církevní, roku 1956 jej nahradil odbor církevní při ministerstvu kultury a školství. Při krajských a okresních národních výborech fungovali tajemníci, jejichž náplní práce bylo dohlížet a monitorovat činnost církve. Předpokládalo se, že duchovní a v podstatě celá církev bude s těmito institucemi spolupracovat, což bylo zakotveno i v trestním zákoně.⁶⁶

Členové protestantské církve se nestavěli pouze do neutrální pozice vůči státu, existovaly i vstřícné kroky vycházející od evangelické církve směrem ke státu. Teolog Josef Lukl Hromádka, profesor Husovy fakulty, projevil snahu o společnou spolupráci státu a církve založené na vzájemném respektu. Doufal, že by se obě strany, stát i církev, mohly vzájemně obohatit. Církev by spoluexistovala s novým režimem. Postupem času se tyto vize ukázaly jako nereálné. Aniž by si zastánci této myšlenky z řad církve toho byli vědomi, stát naopak využil jejich postojů ke svému zviditelnění a propagaci. Státní správa chtěla tímto ukázat svoji tak zvanou vstřícnost vůči církvím a vyvolat dojem svobodného působení církve. Ovšem v protikladu k výše uvedenému, v téže době některým duchovním nebyl dán souhlas k výkonu svého duchovního povolání a proti některým duchovním byly vykonstruovány soudní procesy.⁶⁷

Jako příklad zinscenovaných procesů s protestantskými duchovními lze uvést uvěznění evangelických farářů Jaroslava Choděry, zatčeného 27. října 1948 a Jaroslava Ryšavého, zatčeného 31. ledna 1949. Na základě křivých obvinění byli oba odsouzeni a vězněni. Až po apelaci ze strany profesora Hromádky a některých politiků, byli na základě milosti udělené prezidentem, propuštěni. Dalším stíhaným evangelickým farářem se stal

⁶⁴ BALCAR Lubomír, HÁJEK Viktor, ŠOUREK Miloš, VALEŠ B. *Církev v proměnách času 1918-1968*. s. 20.

⁶⁵ HLAVÁČ, Pavel. MORÉE, Peter. *Cesta církve III.*, s. 24.

⁶⁶ FIALOVÁ, Eva. *Malý...*, s. 59.

⁶⁷ Tamtéž, s. 61.

v srpnu 1950 Bohumil Jan Dittrich z Chomutova. Proti němu se vedlo vyšetřování pro velezradu, ohrožení státního tajemství, vyzvědačství, pobuřování proti republice. Faráře zatkli spolu s chomutovským staršovstvem mimo jednoho člena. Dittrichovo stíhání zastavili, jelikož se neprokázalo podezření z páchání výše uvedené činnosti.⁶⁸

Situace evangelických církví se poněkud uklidnila v 50. letech. Stát necítil takové „ohrožení“ ze strany protestantů, otevřeně však vystupoval a činil represe vůči katolíkům. Evangelickou církev do určité míry toleroval, jelikož nebyla tak početná jako církev katolická a tudíž se došlo k závěru, že ji lze lépe kontrolovat a ovládat.⁶⁹ Ačkoliv mohl vzniknout dojem určité tolerance ze strany státu vůči náboženství, ve skutečnosti existovala obava z určitého soupeření v oblasti duchovní. Proto komunistický režim neustále kontroloval, usměrňoval a určoval pravidla církvím ve snaze omezení jejich činnosti. Například zredukoval počet rozhlasových vysílání bohoslužeb. Nebo nový zákon z roku 1951 upravil spolčovací právo a došlo ke zrušení spolků. Dále stát stanovil hranici pro vydávání knih a časopisů, omezoval přísun papíru a vydavatelská činnost podléhala státnímu schvalování.⁷⁰

Mezi členy evangelické církve začal pronikat názor, že stát již nadměru zasahuje do náboženských záležitostí občanů. Faráři a laici na přelomu padesátých a šedesátých let, iniciovali vznik nepochitického, teologicky zaměřeného hnutí s názvem Nová orientace. Jeho náplní se stala snaha o nové tlumočení Písma v kontextu s běžným životem, dále i kritika dění ve společnosti.⁷¹

Represe ze strany státu můžeme dále zaznamenat v postoji tehdejší státní bezpečnosti vůči Českobratrské církvi evangelické. Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu zmapoval, jak státní bezpečnost postupovala proti evangelické církvi od roku 1948. Státní bezpečnost zaměřovala svoji pozornost zejména na duchovní, členy evangelických církví a příslušníky hnutí Nové orientace.⁷² Českobratrská církev evangelická získala nálepkou vnitřního nepřítelů státu. Státní bezpečnost proti ní

⁶⁸ HLAVÁČ, Pavel. MORÉE, Peter, *Cesta církve III.*, s. 7.

⁶⁹ FIALOVÁ, Eva. *Malý...*, s. 62.

⁷⁰ Tamtéž, s. 64.

⁷¹ Tamtéž, s. 62.

⁷² DINUŠ, Peter. *Českobratrská církev evangelická v agenturním rozpracování STB*, vydal Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, 2004, ISBN 80-86621-08-1, s. 7.

rozpracovala systematický plán na rozvracení, podryvání její činnosti. Zásadní vliv v této době měl na církve nově vytvořený Státní úřad pro věci církevní. Ten vedl materiály o členech evangelické církve, vypracovával strategie, jak co nejučinněji nad církví dozorovat.⁷³

6.2 Rok 1968

Vedle roku 1948 řadíme mezi důležitá data v období totality rok 1968, a to i pro Českobratrskou církev evangelickou, což i vyplývalo ze zápisu z patnáctého synodu. Na tomto zasedání se duchovní zamýšleli nad tím, jak uvolnit činnost církve, kterou stále více svírala komunistická diktatura. Zvláštností tohoto synodu bylo, že duchovní se vyjadřovali ke své problematice situaci nezvykle otevřeně. K upřímnému postoji ze strany duchovních přispělo i období politického uvolnění, kdy církev mohla otevřeně vyjadřovat státu své problémy. Především se jednalo o žádost na zastavení sledování členů evangelické církve a možnosti jejich svobodného vyznání bez represí. Dalším vstřícným gestem vůči církvi bylo přijetí představitelů církví prezidentem republiky. Po dvaceti letech došlo k setkání mezi nejvyššími představiteli jednotlivých církví a hlavou státu.⁷⁴ Zástupce České nekatolické církve přijal prezident republiky Ludvík Svoboda dne 21.10.1968 na Pražském hradě, Českobratrskou církev evangelickou zastupoval senior dr. Václav Kejř.⁷⁵

Konec krátkého politického uvolnění nastal v srpnu 1968 příchodem armád členů Varšavské smlouvy. Projevem odporu proti politické situaci, která nastala po roce 1968, bylo upálení Jana Palacha dne 19. ledna 1969. On i jeho rodina se hlásili k Českobratrské církvi evangelické. K jeho činu se vyjadřovali členi evangelické církve, jednotlivci i celé skupiny. Během pohřbu Palacha v Praze 25. ledna 1969 vedl pobožnost evangelický farář dr. Jakub Trojan, který se k jeho činu vyjádřil s úctou. Další reakcí na Palachův čin bylo prohlášení od studentů a vyučujících Komenského

⁷³ DINUŠ, Peter. *Českobratrská církev evangelická...*, s. 28.

⁷⁴ BALCAR Lubomír, HÁJEK Viktor, ŠOUREK Miloš, VALEŠ B. s. 78-79.

⁷⁵ FIALOVÁ, Eva. *Malý...*, s. 67.

evangelické bohoslovecké fakulty (určené pro studenty z řad Českobratrské církve evangelické) ze dne 20. ledna 1969:

*„Věc, za kterou Jan Palach nasadil svůj život, je i naší věcí. Chceme ji však v našich podmínkách realizovat jinou cestou. Lidský život dosahuje své pravé hodnoty v službě a v oběti pro druhé. Čin, jímž Jan Palach vydal své tělo k upálení (I. Kor 13, 3), byl motivován láskou, a proto si ho vážíme.“*⁷⁶

Odkaz Jana Palacha připomněl v lednu 1970 evangelický farář Mgr. Jaromír Dus. V bohoslužbě, jež vedl v kostele U Martina ve zdi, vzpomněl na oběť Jana Palacha. Tento jeho čin pobouřil státní správu.⁷⁷

6.3 Období 70. let a Charta 77

Období normalizace se neslo v duchu zvyšujících se represí na církve. Stát výrazně reguloval zahraniční cesty církevních představitelů, redukoval vydavatelskou činnost, zasahoval do činnosti duchovních. Českobratrské církvi evangelické se dostalo od státní bezpečnosti označení jako velmi nebezpečné, jelikož spolupracovala se spolkem KAN (Klub angažovaných nestraníků, politické hnutí vzniklé roku 1968) a Společností pro lidská práva.⁷⁸ Ve všech směrech církve nadále podléhaly státnímu dozoru. Nemohly uskutečňovat žádné aktivity, které neměly výslovně zákonem povoleny. Mnozí kazatelé v normalizačním období neměli možnost zastávat svoji funkci. Nutno podotknout, že mnohá rozhodnutí státního orgánu neměla oporu v zákoně. Církve byly odkázány na libovůli církevních tajemníků, které dozorovala státní bezpečnost. Například každé ustanovení kazatele do funkce podléhalo souhlasu státu, na jmenování do funkce neexistoval právní nárok a nebyl vymahatelný. Záleželo, jak daná osoba byla posouzena, politicky zhodnocena a na základě tohoto posudku byl souhlas s vykonáváním činnosti udělen nebo nikoliv.⁷⁹ Mezi další represe státu, konkrétně ministerstva vnitra v červenci roku 1974, můžeme uvést zrušení Svazu českobratrského evangelického duchovenstva.

⁷⁶ FIALOVÁ, Eva. *Malý...*, s. 68.

⁷⁷ Tamtéž, s. 69.

⁷⁸ Tamtéž, s. 69.

⁷⁹ BROŽ, Miroslav. *Církev v proměnách času 1969-1999*, Vydal KALICH, nakladatelství a knihkupectví s.r.o., 1. vydání 2002, ISBN 80-7017-697-0, s. 25.

A i nadále docházelo k zatýkání a věznění farářů. V roce 1972 evangelický farář Mgr. Jiří Dus a laik PhDr. Ladislav Hejdánek byli zatčeni za to, že se v roce 1971 účastnili „letákové akce“ a prohlašovali, že účast občanů ve volbách není povinná, nýbrž na ni mají právo.

6.4 Úkoly a činnost církve v období normalizace:

6.4.1 Výchovná činnost a školství

Ideologie se odrazila i na možnostech církve výchovně působit na děti a mládež. Stát označil výchovnou činnost církve za zastaralou, prosazoval výchovu ateistickou. Církev měla ztíženou pozici i tím, že tlak byl vyvíjen také na rodiče. Stát apeloval na škodlivé působení dvojí výchovy, ateistické ve školách a té církevní. Mnozí rodiče tomuto nátlaku nedokázali odolávat a polevili ve výchově v duchu křesťanském.⁸⁰

Křesťanská výchova a vzdělávání probíhaly v rámci nedělních škol. Populárními se staly v sedmdesátých letech rodinné neděle, kdy se sešla na bohoslužbu celá rodina, tedy jak dospělí, tak i děti. Kázání se však záměrně směřovala na děti. Následoval společný oběd a po něm další program.⁸¹

Další aktivitou směrem k mladým bylo pořádání kurzů mládeže, které se konaly hlavně o prázdninách. Mladí lidé na setkáních byli výchovně vedeni ke křesťanství, vedli mezi sebou rozhovory. Kursy se neomezovaly jen na duchovní činnost, pořádala se i různá sportovní klání, včetně turistiky a v létě koupání. Ani těmto mládežnickým setkáním se nevyhnul zásah státní správy. Omezovala jak četnost konaných setkání, tak i regulovala počet účastníků jednotlivých kurzů.⁸²

⁸⁰ BROŽ, Miroslav. *Církev v proměnách času 1969-1999*, s. 13

⁸¹ Tamtéž, s. 15

⁸² Tamtéž, s. 18

V rozpětí let 1951-1974 organizovali studenti z Komenského evangelické bohoslovecké fakulty lesní brigády. O akci projevovali mladí evangelíci značný zájem. Nešlo jen o finanční přivýdělek, ale i vzájemná křesťanská setkání mladých lidí.⁸³

Pro mládež se vydával v letech 1969-1972 časopis Bratrstvo, jeho distribuce byla později zakázána. Alespoň částečně jej nahradily příručky pro mládež vydávané synodní radou.⁸⁴

Výchovná činnost církve se v normalizační době nezaměřovala pouze na děti a mládež, vzdělávání bylo zaměřeno i na laiky. Synodní rada měla zřízen poradní odbor, který se zabýval vzděláváním laiků a prací s nimi.⁸⁵

Komenského evangelická bohoslovecká fakulta si i v této době uchovávala vysokou úroveň výuky i badatelské činnosti (významným badatelem byl církevní historik Amedeo Molnár). Fakulta se stala jedním z mála míst, kde bylo možné studovat i jiné směry než marxistické, byla zde možnost poznávat bibli a křesťanské pohledy na dějiny. Fakulta odolávala velkému tlaku ze strany státní bezpečnosti a i přes její nelibost si udržela jak prestižní vzdělávací úroveň, tak i vysoký počet studentů.

Důležité místo v práci církve zaujala práce s postiženými dětmi. V době normalizace, ale i pozdějším období problematice postižených lidí nebyla dána taková pozornost, jakou si tato oblast zaslouhovala. Od roku 1987 práce s postiženými získala jasnější obrysy. Začaly se organizovat v rámci církve akce přímo určené postiženým a jejich rodinným příslušníkům. Jmenovitě například rodinné dovolené s postiženým dítětem nebo tábory pro handicapované děti a mládež. V rámci těchto projektů pracovali lékaři, psychologové, faráři a mnoho dalších, kteří zásadně postiženým pomáhali. Ukázalo se, že takto zvolená cesta byla správná, o akce byl vysoký zájem a to i ze strany nekřesťanů.⁸⁶

⁸³ BROŽ, Miroslav. *Církev v proměnách času 1969-1999*, s. 18

⁸⁴ Tamtéž, s. 19.

⁸⁵ Tamtéž, s. 21.

⁸⁶ Tamtéž, s. 17.

6.4.2 Vydavatelská činnost

Tisk publikací bylo i nadále zajišťováno nakladatelstvím Kalich. Vydavatelská činnost stále podléhala kontrole státu, který dokonce omezil počet nově vydávaných titulů na čtyři ročně. Stát rozhodoval i o žánrech knih, a tak se povolovala pouze literatura vztahující se k církvi, díla jako beletrie nebo dětské knihy byly nepřípustné. Pro každodenní činnost církevní rada vydávala pomocný materiál. Rozmnožovala podklady pro práci v církvi, příručky pro mládež a nedělní školu.⁸⁷

Z důvodu zákazu distribuce se některé české publikace vydaly v cizině. Jejich financování zajistily západní organizace a církve. Dopravení těchto publikací do naší země bylo spojeno s vysokým rizikem represí.⁸⁸

6.4.3 Ekumenické vztahy

V období totality se vztahy mezi církvemi aktivně rozvíjely. I když náš stát byl v době normalizace uzavřen, přesto se ekumenické vztahy se zahraničními církvemi dále udržovaly a častokrát byly rozvíjeny na ilegální úrovni. Hojná spolupráce fungovala s německými evangelickými církvemi. Pojily nás k nim jak příbuzenské vztahy, obzvláště v pohraničních oblastech, tak i jejich vstřícnost k našim církvím jako takovým. Zahraniční cesty, které se konaly v době uvolnění politického života u nás, byly nyní povolovány jen sporadicky. Zahraniční studium, pobyty kazatelů v cizině, nebo účast na konferencích nebyla myslitelná. Velkým přínosem se staly cesty do Německé demokratické republiky, ale i obráceně z NDR k nám. Na církevních akcích, kongresech, konferencích konaných v NDR bylo možné se setkat s účastníky ze západních zemí. Tuzemské vztahy Českobratrská církev evangelická udržovala s Církví bratrskou.⁸⁹

⁸⁷ BROŽ, Miroslav. *Církev v proměnách času 1969-1999*, s. 23-24.

⁸⁸ Tamtéž, s. 35.

⁸⁹ Tamtéž, s. 30, 32.

6.5 Charta 77

K občanské iniciativě Charta 77 odsuzující nedodržování lidských a občanských práv se přihlásili někteří duchovní z řad evangelické církve. Ze strany státu došlo k okamžité reakci a tito duchovní ztratili souhlas k vykonávání duchovenské činnosti. Mezi uvězněné za podpis Charty 77 patřil i farář Jan Šimsa z Českobratrské evangelické církve, který se již před tím angažoval v hnutí Nová orientace. Jakmile podepsal prohlášení Charty 77, byl za útok na veřejného činitele zadržen a roku 1978 uvězněn na osm měsíců. Později se prokázalo, že tento proces byl vykonstruovaný. Církev se po akci Charty 77 rozdělila na dva tábory. Jedna strana souhlasila se signatáři Charty 77, druhá zaujímala prorežijní postoj.⁹⁰

Dalším projevem církve vůči státu bylo podepsání jednatřiceti duchovních a laiků pod dopis zaslaný dne 7. května 1977 poslanecké sněmovně Federálního shromáždění. „Dopisem 31“ chtěli iniciátoři akce upozornit na nedodržování zásad náboženské svobody v ČSSR a významné zasahování do samostatnosti církve. Vedoucí představitelé církve zareagovali neočekávaně a duchovním, kteří dopis podepsali, udělili důtky. Naopak studenti Komenského bohoslovecké evangelické fakulty vytvořili jako reakci na Dopis 31 tak zvaných Osm tezí, kde se vyjadřovali k církevní politice státu.⁹¹

Mojí snahou v této kapitole bylo zaznamenat cestu ČCE nelehkým obdobím čtyřiceti let, ve kterých prožívala společnost, jednotlivci mnohé negativní změny zejména pod správou vládnoucí strany. ČCE se dle mého názoru snažila neztratit svou identitu.

⁹⁰ FIALOVÁ, Eva. *Malý...*, s. 69.

⁹¹ Tamtéž, s. 69.

7 ROK 1989 A NÁSLEDNÉ OBDOBÍ ZMĚN

7.1 Listopadová revoluce

Převrat roku 1989 zastihl církev nepřípravenou a většina akcí ze strany církve byla spontánních. V době probíhající revoluce se konal 26. synod církve. Již zde někteří účastníci projevovali snahu o změnu společnosti a ochotu se na přeměně podílet. Až pozdější období po roce 1989 ukázalo, jak dalece byla církev připravena a ochotna se otevřít novým změnám. Některé možnosti nebylo ani v jejich silách využít. Na probíhající proměny ve společnosti musela církev reflektovat, mnohdy byla zaskočena, v zásadě se ale snažila s nastalou situací vyrovnat.⁹²

7.2 Nové zákonodárství

Stejně tak jako v roce 1948 bylo po proběhlých politických změnách nutno upravit právní vztah státu a církve. Lze konstatovat, že oproti roku 1948 toto probíhalo v demokratickém duchu a církev z jednání nebyla vyloučena. Na legislativní úpravě se podíleli pracovníci komisí, kteří byli ustaveni k tomuto účelu, dále pracovníci z odboru církví ministerstva kultury ČR. Výsledkem byl vydaný zákon FS ČSFR č. 308/1991 Sb. o svobodě náboženské víry a postavení církví a náboženských společností ze dne 4. 7. 1991. Zásadním porevolučním zákonem se stal zákon č. 3/2002 Sb. o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společnostech a o změně některých zákonů (zákon o církvích a náboženských společnostech). Tyto zákony upravovaly okruh problémů vztahujících se k církvi a její činnosti.⁹³

⁹² BROŽ, Miroslav. *Církev v proměnách času 1969-1999*, s. 9, 22.

⁹³ FIALOVÁ, Eva. *Malý...*, s. 74.

7.3 Ekumenické vztahy

Uvolnění politické situace a tím i ukončení dohledu státní správy nad církvemi přispělo k novému rozvoji ekumenických kontaktů Českobratrské církve evangelické se zahraničními církvemi. Obnovily se vztahy s evangelickými církvemi v Německu, Maďarsku, Polsku, Rakousku. Dále pak se zeměmi Skandinávie a oživily se také kontakty s presbyterní církví v USA. Fungovaly vzájemné výměnné pobyty, USA a česká strana vytvořily pracovní skupiny pro vzájemné vztahy mezi presbyterní církví a Českobratrskou církví evangelickou. Partnerství vzniklo i mezi českou církví a presbyterní církví v Jižní Koreji. Hojnost těchto vzájemných kontaktů přispívala k rozvoji církve a jejímu přístupu k informacím.⁹⁴

7.4 Školství a sociální oblast

Po roce 1989 se zakládaly nové církevní školy, zaměřující se na výchovu a vzdělávání pracovníků pro sociální sféru. Otevřela se evangelická konzervatoř nejen pro žáky z církevního prostředí. Tyto školy pracují pod společnou hlavičkou Evangelické akademie, jež byla založena roku 1991.⁹⁵ Velkých změn doznala Komenského evangelická teologická fakulta, od května 1990 přešla pod Univerzitu Karlovu a přijala nový název Evangelická teologická fakulta Univerzity Karlovy. Změnila i prostory, ve kterých do té doby působila. Díky sponzorským darům zejména z Německa a díky pomoci württemberského zemského faráře Gerharda Frey-Reininghause došlo k zakoupení budovy v ulici Černé v Praze na Novém Městě. Roku 1995 dostala fakulta do užívání zrekonstruované prostory pro svoji činnost. Počet studentů každým rokem vzrůstal, o studium projevovali zájem i ti, kteří nechtěli dále vykonávat úřad kazatele. Původ studentů se různil, pocházeli z různých církví včetně těch, kteří neměli církevní výchovu. Fakulta se rozvíjela a otevřela osm kateder.⁹⁶

⁹⁴ BROŽ, Miroslav. *Církev v proměnách času 1969-1999*, s. 33.

⁹⁵ FIALOVÁ, Eva. *Malý...*, s. 76.

⁹⁶ BROŽ, Miroslav. *Církev v proměnách času 1969-1999*, s. 38.

Novinkou ve vzdělávacím programu se stalo zavedení vikariátu. Evangelická teologická fakulta Univerzity Karlovy rozšířila studijní plán a vedle přípravy kazatelů se zaměřila i na výkon funkce vikářů. Po ukončení magisterského studia pokračoval student ještě jeden rok ve studiu a přípravě na budoucí samostatnou práci ve farním sboru. Zda-li je připraven pro výkon povolání posuzuje Komise pro hodnocení absolventů vikariátu. Těm, kterým komise udělí souhlas s činností, je předán dekret volitelnosti za faráře.⁹⁷

V sociální oblasti, v péči o potřebné si našla své nezastupitelné místo Diakonie Českobratrské církve evangelické. Navázala na práci spolku České diakonie z roku 1903. Roku 1952 její činnost zakázal stát, opětovně začala pracovat před rokem 1989. Hlavní náplní činnosti Diakonie je služba bližnímu svému. Je cílena na lidi, kteří se ocitnou ve stáří, nemoci nebo tíživé životní situaci bez pomoci druhých.⁹⁸ Diakonie v rámci svých aktivit pořádá také pobyty pro děti a mládež v Táboře J. A. Komenského v Běleči nad Orlicí. Těchto táborů se účastní samostatnější děti a mládež s postižením. Dále se Diakonie začlenila prostřednictvím sdružení Servitus do výměnných dobrovolnických pobytů mládeže na mezinárodní úrovni.⁹⁹

7.5 Spolupráce s armádou

Oficiálně duchovní služba v resortu obrany České republiky existuje od 22. června 1998. Této spolupráci předcházela požadavek armády na vlastní duchovní službu po vzoru NATO. První katolický kněz působil v armádě roku 1996, kdy byl vyslán jako humanitární pracovník společně s českými vojáky do Bosny. Činnost kaplanů v armádě se velmi osvědčila, a tak se nadále počítá s jejich spoluprací. Konkrétně z Českobratrské církve evangelické působí v armádě od roku 1999 dva duchovní.¹⁰⁰

⁹⁷ BROŽ, Miroslav. *Církev v proměnách času 1969-1999*, s. 39.

⁹⁸ Tamtéž, s. 45.

⁹⁹ FIALOVÁ, Eva. *Malý obrazový průvodce dějinami Českobratrské církve evangelické*, s. 77.

¹⁰⁰ BROŽ, Miroslav. *Církev v proměnách času 1969-1999*, s. 49.

7.6 Vězeňská duchovenská péče

Oproti spolupráci s armádou, činnost církve ve věznicích již tak snadná nebyla. Jedním z mnoho důvodů byla neinformovanost, váznoucí organizace. Již na přípravných jednáních mezi synodní radou Českobratrské církve evangelické a Sborem nápravné výchovy po roce 1989 se ukázalo, že zásadním problémem bude vstup do věznic. Do jednání se připojila Ekumenická rada církví a Ministerstvo spravedlnosti s tím, že do věznic budou vpouštěni předem nahlášení duchovní. Ani ze strany odsouzených nepřicházel očekávaný zájem o duchovní službu ve věznicích, navíc jejich představy o poskytovaných službách nebyly adekvátní. Přesto se ukazuje práce kaplanů jako potřebná, duchovní podpora je některými odsouzenými vítána.¹⁰¹

V této kapitole mapuji nejnovější vývoj působení ČCE, tedy v období po změnách, které přicházejí s listopadem roku 1989. Spatřujeme zde oblasti, kde ČCE, zejména její místní farní sbory působí. Domnívám se, že svojí činností spoluvytváří a ovlivňují kulturu naší společnosti.

¹⁰¹ BROŽ, Miroslav. *Církev v proměnách času 1969-1999*, s. 51.

8 ČESKOBRASTRSKÁ CÍRKEV EVANGELICKÁ V OBDOBÍ TOTALITY A DEMOKRACIE - SROVNÁNÍ

8.1 Zákony

S novým příchodem vlády vždy vyvstala nutnost právní úpravy vztahu církve a státu. V období vlády komunismu církve neměly možnost zasahovat ani se vyjadřovat k zákonům vztahujícím se k církevním záležitostem. Po listopadu 1989 byli zástupci církve přizváni ke společnému jednání k vznikajícím zákonům, církev mohla vyjadřovat své podněty a byla brána jako rovnocenný partner.

8.2 Ekumenické vztahy

Ekumenické vztahy se západní Evropou v období totality byly eliminovány na minimum. Jakékoliv vycestování, za účelem studia, konference a tak dále, duchovních do zahraničí nebyl možný. Čilé kontakty Českobratrská církev evangelická udržovala s NDR. Ostatní setkání se zahraničními duchovními probíhala na ilegální úrovni, například pod záminkou rodinného setkání. Tím se ovšem všichni zúčastnění vystavovali nebezpečí stíhání státní bezpečností. Po pádu komunismu se církvím naskytly možnosti v navázání nových kontaktů. Obnovily se vztahy s evropskými zeměmi: Maďarsko, Rakousko, Německo, Polsko a vznikly nové vztahy s USA a Jižní Koreou. Vzájemná spolupráce rozšířila pole působnosti církve, poskytla jí nové možnosti a přispěla k její vyšší informovanosti.

8.3 Vydavatelská činnost, rozhlas a televize

Nakladatelstvím vydávajícím před a po roce 1989 církevní publikace zůstalo Nakladatelství Kalich, jen po revoluci ve změněné formě jako společnost s ručením omezeným. V době komunistické podléhala veškerá publikační a vydavatelská činnost doзору státu. Některé publikace byly vydány v zahraničí a tajně dodány zpět do republiky. To vše pod hrozbou trestního stíhání. V době uvolnění tato omezení ustala. Střídavě se vydával evangelický časopis Český bratr. V dnešní době již nic nebrání jeho pravidelné měsíční distribuci. Oproti minulé době je komunikace nyní mnohem snadnější. V totalitní době byla pouze možnost vysílání rozhlasových bohoslužeb, jejichž četnost byla státem omezována a zakazována. Demokratická společnost má díky informačním médiím zcela jiné možnosti komunikace než doba minulé. I církev využívá vymoženosti internetu, televize a rozhlasu.

8.4 Školství a výchovná činnost

Ač byla činnost církve v období normalizace pod dohledem státní bezpečnosti, snažila se neopomenout výchovnou činnost dětí a mládeže. Probíhaly nedělní školy a rodinné neděle. Sami studenti si organizovali brigády, církevní setkání a kurzy. I v době totality si udržela vysokou úroveň vzdělávání Komenského evangelická bohoslovecká fakulta v Praze. Fakulta přešla po roce 1989 pod Univerzitu Karlovu a změnila své sídlo. Dále vznikla Evangelická konzervatoř. Po revoluci se studentům otevřely nové možnosti studia v zahraničí. Fakulta rozšířila počet kateder, čímž byla pro studenty vytvořena pestřejší nabídka studia. Pro přípravu k samostatné práci kazatelů ve farních sborech byl nově zaveden vikariát.

8.5 Sociální oblast

Před rokem 1989 se nekonalo příliš aktivit určených pro postižené občany. Zhruba od 80. let tato oblast doznala jistých změn a pomalu se začínaly organizovat akce mířené přímo na tuto cílovou skupinu. Církev zajišťovala pobyty pro rodiny s postiženými dětmi. Pro děti s lehčí formou postižení se konaly letní tábory. V rámci ČCE existovala útočiště pro sirotky a vdovy. Od roku 1989 přicházela zásadní pomoc od Diakonie Českobratrské církve evangelické. Starala se a i nadále pečuje o lidi, kteří se ocitnou v patové životní situaci a nemají podporu rodiny nebo nejbližších. Pomáhá lidem nemocným, postiženým a starým.

8.6 Armáda, věznice

Zcela novou oblastí, kam pronikla činnost církve, bylo v porevoluční době vězeňství a armáda. V totalitní době činnost vězeňských nebo vojenských kaplanů neexistovala. Po listopadu 1989 byla spolupráce církve s armádou a Vězeňskou službou teprve v zárodku. Až čas ukázal prospěšnost tohoto vzájemného střetnutí. Armáda projevovala velmi kladnou odezvu na přítomnost vojenského kaplana ve vojenské jednotce, obzvláště při nasazení ve válečné zóně. Spolupráce s věznicemi byla komplikovanější, hlavně po organizační stránce.

V osmé kapitole se zabývám srovnáním činnosti ČCE před a po roce 1989. Popisují nové možnosti v porevolučním období, oproti nemožnosti působení v předchozím systému. V předloženém srovnání lze vidět nové směry působení ČCE po roce 1989, a to v armádě, vězeňství. Při srovnávání vycházím z podkladů uvedených v této práci.

9 ČESKOBRASTRSKÁ CÍRKEV EVANGELICKÁ V 21. STOLETÍ

9.1 Diakonie, paliativní péče

Církev by měla umět reagovat na potřeby lidí a přiblížit se jim. Jako se neustále vyvíjí společnost, musí se vyvíjet i církev. Jak již bylo zmíněno výše, v období po roce 1989 církev na změny ve společnosti reflektovala. Započala spolupráci s armádou, vězeňstvím, policií a nemocnicemi. Tento trend stále trvá, rozvíjí se a velkou úlohu v něm sehrává Diakonie.

Diakonie, co by součástí Českobratrské církve evangelické, vyvíjí své aktivity v mnoha směrech. Nejaktuálnějším počinem Diakonie je otevření Institutu důstojného stárnutí Diakonie ČCE. Cílem projektu je snaha o nový pohled na stárnutí, poskytování pomoci starým lidem a zvláště se klade důraz na stárnutí v důstojných podmínkách.¹⁰² Institut se zaměřuje na paliativní péči, která se zabývá problematikou důstojného konce života a umírání. Jde o prolomení tabu týkající se smrti, bolesti a psychického strádání umírajících. Institut se snaží účinně pomoci nemocnému i jeho rodině. Především se bere v úvahu volba seniora, kde a jak hodlá strávit poslední etapu svého života i s ohledem na jeho přání, kde chce zemřít. V institutu pracuje odborný personál, včetně geriatra (geriatrie je součástí gerontologie zabývající se chorobami ve stáří) a dobrovolníci.¹⁰³

Do projektů Diakonie se zapojuje i široká veřejnost. V roce 2013 pod záštitou ČCE a Diakonie ČCE vznikl projekt s názvem „*Krabice od bot aneb Děti darují dětem*“¹⁰⁴. Akce měla pomoci dětem ze sociálně slabých rodin. Různá školská zařízení, občanská sdružení, sbory se iniciativy zúčastnily a do krabice od bot děti nebo dospělí připravili dárky. Krabice zabalili a doručili na sběrná místa. Odtud se dárky distribuovaly

¹⁰² BROŽ, Miroslav. *Církev v proměnách času 1969-1999*, s. 34.

¹⁰³ Diakonie ČCE. Institut důstojného stárnutí. *Paliativní péče*. ©2014[cit. 2. 3.2014] Dostupné z: <http://www.dustojnestarnuti.cz/paliativni-pece/>.

¹⁰⁴ HANYCH, Pavel. *Krabice od bot. Český bratr, evangelický měsíčník*. Praha 5: OPUS v. d. i., 2014, 90/2014. ISSN 1211-6793. s. 33.

organizátory po celé České republice. Za pomoci sociálních pracovníků byly vytipovány rodiny, kam tyto dárky putovaly.¹⁰⁵

Jiný příklad všestranné působnosti Diakonie je příběh sportovců z vrchlabské Diakonie. Zde se připravují zdravotně postižení sportovci na účast na speciální olympiádě. Čeští handicapovaní sportovci spolu se sportovci z Maďarska, Slovenska, Polska soutěžili v boccie (boccia - jde o sport pro atlety na invalidním vozíku), atletice, plavání a gymnastice.¹⁰⁶

9.2 Činnost kaplanů

O činnosti kaplanů je zmiňováno v 7. kapitole v období po roce 1989, kdy církev navazovala spolupráci s armádou a vězeňstvím. Jejich pomoc trvá do dneška. Na příkladu práce vězeňského a nemocničního kaplana Mgr. Pavla Rumla můžeme vidět, jak je činnost kaplanů užitečná a využívaná i v současnosti. Evangelický farář Ruml nejprve působil jako vojenský kaplan, účastnil se misí v Bosně, Kuvajtu, Kosovu. Jeho práce spočívala v pomoci zraněným vojákům z misí. Nyní navštěvuje válečné veterány na sociálních lůžkách. Vedle práce vojenského kaplana pracuje jako nemocniční kaplan ve vojenské nemocnici v Praze Střešovicích. Nevěnuje se jen pacientům, kteří jsou věřící. Uvádí, že skoro 70% pacientů, které navštíví, jsou nevěřící. Mluví s nemocnými o jejich situaci, podporuje je v jejich obtížných chvílích. Snaží se o osobní přístup. Jeho služba je hojně využívaná.¹⁰⁷ Dalším příkladem je Jana Plíšková, která pracovala jako psychoterapeutka v Diakonii ČCE. Nyní se věnuje psychoterapii a dochází jako dobrovolnice do vinařické věznice. Zájemci z řad vězňů se s ní setkávají při individuálních nebo skupinových rozhovorech. Svěřují se jí s problémy a nejistotami. Nejvíce je tíží obavy, co nastane po jejich propuštění a jak se zařadí zpět do života. Plíšková svou práci vnímá jako přínosnou, o její služby je zájem.¹⁰⁸

¹⁰⁵ HANYCH, Pavel. Krabice od bot., s. 33-34.

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 35

¹⁰⁷ PLÍŠKOVÁ, Jana. Je dobré nebýt sám na „zubatou“. *Český bratr, evangelický měsíčník*. Praha 5: OPUS v. d. i., 2011, 11/2011. ISSN 1211-6793. s. 13-15.

¹⁰⁸ ŽENATÁ, Daniela. Dobrovolně ve věznici s ostrahou. *Český bratr, evangelický měsíčník*. Praha 5: OPUS v. d. i., 2011, 10/2011. ISSN 1211-6793. s. 22-23.

Církev dnešní doby již běžně využívá komunikační prostředky, jako je internet, facebook, mají své webové portály. O práci církve, konkrétně Diakonie ČCE natočila Česká televize dokumentární pořad.¹⁰⁹

Jedná se o průřez působení ČCE v přítomnosti. Jsem toho názoru, že místo ČCE je zřetelné a její služba je i v jednadvacátém století nezastupitelná.

¹⁰⁹ HANYCH, Pavel. *Český bratr* 2014, ročník 90/2014, s. 35.

10 ČESKOBATRÁSKÁ CÍRKEV EVANGELICKÁ - SBOR MĚSTA CHODOV

Součástí mé práce je rozhovor s farářem Českobratrské církve evangelické Mgr. Radkem Matuškou a popis činnosti místního sboru ve městě Chodov.

Město Chodov se nachází v Karlovarském kraji, okrese Sokolov. Město má 14 110 obyvatel. Pod místní sbor spadají obce Nová Role, Vintířov, Mírová, Tatrovice. Počet zapsaných členů místního sboru je 200 osob.

Jak vnímáte církev po roce 1989 a její vstup do nového období?

Vzmemme-li pohled zvenčí, pozitivním krokem se stalo to, že nad aktivitami církve byla zrušena kuratela státu. Dále přestala fungovat funkce dohlížejícího tajemníka nad církvemi. Shrnu-li to, stát přestal dozorovat působení církve. Co se týče změn uvnitř sborů, navázaly se vztahy s místními představiteli měst a obcí. Je možné žádat o granty na církevní aktivity. Celkově došlo k větší symbióze měst a obcí s církví. Konkrétně náš sbor se aktivně podílí na kulturně společenských aktivitách města Chodov, spolupracujeme s představiteli města.

Jaké proběhly změny uvnitř ČCE po roce 1989?

Mnohé církve, sbory se mohly vrátit na místa svého původního působení. Jako problematickou vidím oblast školství. Ve státě je nedostatek církevních škol. Pozitivně vnímám oblast sociálních služeb a pomocných organizací církve. Například po převratu byla otevřena Diakonie. Je součástí evangelické církve, patří k ní domovy odpočinku pro staré lidi, střediska pečující o děti bez pevného rodinného zázemí, domovy pro matky s dětmi. V Diakonii působí členi i nečleni ČCE. Duch tohoto zařízení je však církevní, ač v současnosti zde pracuje většina nevěřících.

Jaké jsou další oblasti, kde působí ČCE?

V oblastech krizových situací. Nutno podotknout, že ve funkci kaplanů působí jak katolíci, tak evangelíci.

Vznikla funkce vojenského kaplana. Vojáci potřebují v extrémních podmínkách podporu, i když jsou mnohdy nevěřící, využívají kaplanovu službu. Konkrétně vojenští kaplani působili například v Afgánistánu a Kosovu. Novou činností je i práce vězeňského

kaplana. V našem kraji dochází několikrát týdně kaplan do věznic v Horním Slavkově a Kynšperku nad Ohří. Odsouzený má možnost si znovu uspořádat svůj život, srovnat hodnoty. V neposlední řadě je velmi důležitá služba nemocničního kaplana. Svoji činnost vykonává ve Fakultní nemocnici v Praze - Motole. Vystal i požadavek na přítomnost kaplana v policejních složkách, v týmech policistů, kteří pracují v krajně obtížných podmínkách.

Můžete uvést aktivity Vašeho místního sboru a Vaší činnost?

Jednou za měsíc docházím na pobožnost do penzionu Oáza pro seniory v Novém Sedle - Loučky a do domova důchodců v Krásně. Dále sloužím pobožnost při významných událostech našeho města. V evangelickém kostele se vedle církevních akcí konají i kulturní pořady.

V našem sboru jsou centrem nedělní bohoslužby. Přinášejí zvěstované Boží slovo, odpovídají na naše životní otázky. Dostává se nám povzbuzení a pomoci k získání nového náboje k víře. Během evangelické bohoslužby probíhá čtení z Písma svatého, zpěv písní a modlitby. Myslím si, že i v 21. století mají tato setkání smysl, člověk si přijde odpočinout a načerpat sílu.

Jaký je zájem v dnešní hektické době o bohoslužby a jací lidé se jí účastní?

Náš sbor má 200 evidovaných členů, z toho 30 se jich účastní bohoslužeb. Přichází většinou ženy. Věkové rozlišení není tak patrné, chodí rodiny s dětmi i nejstarší generace. Můžu konstatovat, že asi chybí střední generace. Většina ze zúčastněných jsou rodilí evangelíci. Výjimečně se připojí nevěřící, většinou ze závažného osobního důvodu, například projde-li tíživou životní situací.

Domníváte se, že i v dnešní době má církve co nabídnout? Máte konkrétní zkušenost s člověkem, který mezi Vás vstoupil právě z důvodu probíhající životní krize?

Jeden náš nově přichozí člen, souhrou několika negativních životních okolností, se dostal do patové životní situace. Právě víra a podpora mu pomohla překonat jeho nejtěžší životní období a on, co by nevěřící, se rozhodl pro vstup do ČCE.

Sbory budou stále potřebné právě pro určité znaky lidství, jako je odpuštění, milosrdenství, naděje.

Přesto je v současné době počet členů církve spíše klesající. Jak tuto situaci vnímáte? Lze ji nějak ovlivnit?

Tendence klesající je. Dochází k úbytku členů církve všeobecně, tedy i ČCE. Příčiny spatřuji v tom, že chybí rodinná tradice. Dalším problémem je i to, že se lidé stali náchylnějšími ke vstupu do různých sekt, jež nejsou regulárními církvemi.

Z naší strany se snažíme o otevřený přístup k lidem. Všechna naše shromáždění a aktivity jsou koncipovány otevřeně.

Můžete jmenovat konkrétní aktivity?

Mimo bohoslužby pořádáme jednou za měsíc biblickou hodinu společně s katolíky. V tomto spatřuji velký přínos, společné setkání katolíků a evangelíků.

V obci Nové Sedlo pořádáme jednou týdně biblickou hodinu rodičů s dětmi. Setkání je uzpůsobené určité věkové kategorii a probíhá spíše vzdělávací formou.

Dále funguje sdružení mládeže. A jmenujme i konfirmační cvičení, kdy jedinec přibližně okolo čtrnáctého věku života dochází k vědomému přihlášení se k víře. Následuje pak proces vzdělávání v této oblasti.

Při svatebním obřadu je možné oddávat i nevěřící, nebo příslušníky jiných církví. To samé platí u pohřbů. Lze vykonat pohřební obřad pro příslušníky ČCE, jiných církví i nečleny. Zde neplatí žádná omezení.

Pro činnost církve je i důležité její financování, jaká je současná finanční situace?

Dříve na platy duchovních přispíval stát. Situace se mění a dochází k legislativním úpravám. Nyní stát neplatí všechny náklady církve, ale zhruba jednu třetinu. Zbytek si musí církev financovat sama ze svých prostředků. Buď formou sbírek, nebo darů.

Děkuji za poskytnutý rozhovor.

Z rozhovoru s farářem Mgr. Radkem Matuškou se potvrzuje, že i v dnešní době má církev své nezastupitelné místo ve společnosti. Vlivem změn, ke kterým dochází, se musí i církev přiblížit dnešnímu dění. Současné problémy lidí jsou jiné než v minulosti a je nutné, aby církev uměla vzít v úvahu nynější potřeby lidí a reagovala na ně, což také činí.

11 ZÁVĚR

Mým záměrem bylo v této bakalářské práci popsat Českobratrskou církev evangelickou, počínaje historickým pohledem až k její dnešní podobě. Pozornost věnuji hlavně období dvacátého století a současnosti. Ve své práci jsem podala informace o konkrétním evangelickém sboru města Chodov a pohledu evangelického faráře na současný stav.

Je zjevné, že církev evangelická musela o svou existenci vždy bojovat. Již z historického pohledu, od doby husitství, vidíme neustálou snahu o prosazení protestantů vedle katolíků. Zvláště výraznou osobností této doby byl Jan Hus. Kritizoval církevní poměry a volal po nápravě církve. Za tento postoj, který neodvolal, byl upálen. Jeho čin se stal velmi silným odkazem pro protestanty. Náboženství v našich zemích ovlivnilo přijetí Augsburské konfese. Stala se předlohou České konfese, jenž se snažila o oficiální uznání českých protestantů. Pro české protestanty byla Česká konfese pilířem víry. Veškerý další vývoj i naděje na změny se zastavily v době pobělohorské, porážkou stavů. Následovaly tvrdé represe vůči evangelíkům, bez rozdílu společenského postavení. Pro protestanty se nabízely pouze dvě možnosti. Přestup na katolickou víru nebo emigrace. Musíme vzít v potaz v podstatě ještě třetí možnost, což byl vstup do ilegality. Jisté uvolnění nastalo po přijetí Tolerančního patentu, kdy císař Josef II. umožnil vedle katolického vyznání i evangelické. U Josefa II. šlo spíše o tah strategický, například proto, aby nedocházelo k odlivu bohatého evangelického obyvatelstva. Jak již v práci zmiňuji, Toleranční patent protestanty „trpěl“ a omezoval je různými předpisy a zákazy. Protestanté se i nadále dožadovali rovného postavení s církví katolickou. To jim bylo zajištěno vydáním Protestantského patentu. Nemůžeme ještě hovořit o úplném zrovnoprávnění, ale jisté pozitivní změny nastaly. Až rozpadem Habsburské monarchie a po následných událostech dochází k výraznějším posunům v utváření budoucí ČCE. Během první světové války proběhla předběžná jednání o spojení církve a. v. a h. v. K úplnému spojení evangelické církve reformované a luterské došlo po vzniku Československa roku 1918.

Rok 1918 představoval pro ČCE mnoho změn. Docházelo k masovému přestupovému hnutí, potýkala se s nedostatkem kazatelů, zázemím. Se všemi potížemi se dle mého názoru vyrovnala a tuto vývojovou etapu zvládla. Obrovským zásahem do chodu církve byla druhá světová válka. Další negativní událostí pro ČCE se stal revoluční rok 1948 a

následná doba normalizace. Tyto události násilně zasáhly do dění ČCE a zásadně ovlivnily její další vývoj.

Normalizace omezovala činnost církve ve všech směrech. Církev opět bojovala o svou existenci. Doba komunistická „vymýtila“ věřící velmi razantním způsobem. Politické ovzduší nepodporovalo náboženská vyznání ani tradice. Dle mého mínění doba totality výrazně ovlivnila nynější počet věřících a vůbec náboženskou situaci v naší společnosti.

Po listopadu 1989 došlo k uvolnění i v církevním směru. Dalo by se předpokládat, že po době normalizace dojde opět k nárůstu členů ČCE a vůbec k obrodě církve. Nestalo se tak. Počet věřících klesá, velká většina nynějších členů se rekrutuje z řad starší generace. Nová generace věřících nevyrůstá. Zůstává otázkou, zda tento klesající trend nebude mít fatální vliv na samotnou existenci ČCE (viz příloha č. 3). Také si myslím, že nám chybí rodinná tradice a tolerance. Z materiálů o kaplanech, které jsem zpracovávala, vyplývá, že jistá nesnášenlivost, nebo netolerance vůči věřícím v naší společnosti neustále přetrvává. Lze vyvodit, že do určité míry je toto i odraz stavu naší společnosti.

Velmi pozitivně vnímám sociální činnost církve a Diakonie. Domnívám se, že rozvoj tímto směrem by byl prospěšný pro všechny, tedy věřící i nevěřící. Myslím, že ve svém rozvoji, ČCE touto aktivitou, učinila veliký krok kupředu. Z mého pohledu by si dobročinná činnost ČCE zasloužila větší pozornost veřejnosti a možná by prospěla větší osvěta v tomto směru.

Pokud mohu soudit, Českobratrská církev evangelická má i nadále platné místo v naší společnosti a je pro náš stát přínosem.

12 RESUMÉ

Jana Anderlová. Křesťanské církve XX. století - Českobratrská církev evangelická.

Autorčíným cílem bylo zaznamenat vývoj Českobratrské církve evangelické. Popis začíná dobou husitskou s vykreslením postavení evangelíků v historickém období až po současné dění v ČCE. Záměrem bylo zachytit nejdůležitější momenty vývoje ČCE. Pozornost je hlavně zaměřena na období dvacátého století a současnost.

V úvodu práce je zmapováno historické období, kdy evangelíci neustále bojovali o své místo ve společnosti. Jistých práv se jim dostalo díky Tolerančnímu patentu Josefa II. a posléze Protestantskému patentu. Zásadnější událostí, která ovlivnila vznik ČCE, byl rozpad Habsburské monarchie a poté vznik samostatného Československa roku 1918. V této době došlo ke spojení evangelické církve reformované s luterskou a vzniká Českobratrská církev evangelická.

V dalším úseku práce se autorka zabývá dvacátým stoletím a jeho důležitými mezníky ve vývoji ČCE jako je druhá světová válka, rok 1948, období totalitního režimu a rok 1989. Autorka sleduje jak politické dění u nás ovlivňovalo činnost ČCE a jaký dopad měl totalitní režim na rozvoj ČCE.

Po pádu komunismu v naší společnosti dochází k mnoha změnám, které se odráží i na aktivitách a růstu ČCE. Církvi se naskytlo mnoho nových možností, které ani nebylo v jejich silách využít. Záměrem ČCE je reagovat na potřeby moderního člověka. Snaží se reflektovat na nové požadavky společnosti. Rozvíjí se sociální oblast ČCE. Opětovně je vyhledávaná práce kaplanů, kteří se uplatňují v odvětvích armády, vězeňství, zdravotnictví. Autorka popisuje činnost konkrétních kaplanů a charakterizuje jejich oblast působení.

V závěru se autorka zabývá problematikou sociální sféry a činností Diakonie. Práci doplnila rozhovorem s farářem Českobratrské církve evangelické z města Chodov. Rozhovor je zaměřen na názor faráře, jak vnímá současné dění v ČCE, její klady a problémy.

13 SUMMARY

Jana Anderlova. Christian Churches of XX. Century - Evangelical Christian Fellowship of Czech Brethren.

The author's goal was to track the evolution of Evangelical Christian Fellowship of Czech Brethren. The beginning describes time of Hussites with showing the place of Evangelists in the history up to the recent times in this Church. Author's aim was to describe the most important moments in progress of this Church. It is mainly focuses on twentieth century and present time.

In introduction there is historical period charted, the time when Evangelists continually fought for their place in society. The certain right they got thanks to Patent of Tolerance of Joseph II. and after that thanks to Protestant Patent. The more significant acts which influenced foundation of Evangelical Christian Fellowship of Czech Brethren was the decay of the Habsburg Monarchy and then the foundation of independent Czechoslovakia in 1918. In those times there was a conjunction of Reformed Evangelical Church and Lutheran one and here the Evangelical Christian Fellowship of Czech Brethren began.

In next part of this work the author speaks about twentieth century and its important milestones in evolution of this Church as was the World War II., the year 1948, totality period and the year 1989. The author monitors the political influence as well as the influence of totality on the growth of Evangelical Christian Fellowship of Czech Brethren.

After the decay of Communist Regime there were many changes in our society which are reflected in activities and growth of Evangelical Christian Fellowship of Czech Brethren. Many new opportunities appeared for the Church and it was not possible to use them all. The vision of the Evangelical Christian Fellowship of Czech Brethren is to respond to needs of modern people. It tries to reflect new needs of the society. The social part of Church activities is growing. The work of Chaplains is needed again in the field of Army, prison, hospitals. The author describes specific activities of specific Chaplains and characterizes their field of activity.

At the end the author mentions the social area and Diakony activity. The whole work is supplemented by the interview with Chodov's Evangelical Christian Fellowship of Czech Brethren Pastor. The interview is focused on Pastor's view of recent activities in this Church and its Pros and Cons.

14 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

BALCAR, Lubomír, HÁJEK, Viktor, ŠOUREK, Miloš, *Církev v proměnách času 1918-1968*. Praha: Kalich, 1969.

BROŽ, Miroslav. *Církev v proměnách času 1969-1999*. Praha 1: KALICH nakladatelství a knihkupectví, s.r.o., 1. vydání 2002. ISBN 80-7017-697-0.

Časopis ČESKÝ BRATR. Evangelický měsíčník, ročník 90/2014, Praha 5: OPUS v. d. i. ISSN 1211-6793.

DINUŠ, Peter. *Českobratrská církev evangelická v agenturním rozpracování STB*. Vydal Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, 2004. ISBN 80-86621-08-1.

FIALOVÁ, Eva. *Malý obrazový průvodce dějinami Českobratrské církve evangelické*. 1. vydání Praha 1: KALICH nakladatelství a knihkupectví, s.r.o., 2008. ISBN 978-80-7017-091-5.

FILIPI, Pavel. *Křesťanstvo*. Brno: CDK, 2001. ISBN 80-85959-80-1.

FILIPI, Pavel. *Malá encyklopedie evangelických církví*. Praha 5: nakladatelství Libri s.r.o. 1. vydání 2008. ISBN 978-80-7277-378-7.

FRANZEN, Augustus. *Malé dějiny církve*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006. ISBN 80-7195-082-3.

HLAVÁČ, Pavel, MOREÉ, Peter. *Cesta církve III*. České Budějovice: PROTISK, s. r. o., 2011. ISBN 978-80-87098-25-7.

HREJSA, Ferdinand, *Česká reformace*, Praha: Josef R. Vilímek. 1914.

KADLEC, Jaroslav. *Přehled českých církevních dějin*. Praha 1: ZVON české katolické nakladatelství, 1991. ISBN 80-7113-003-6.

NEŠPOR, Zdeněk R., *Čeští nekatolíci v 18. století - Mezi pronásledováním a náboženskou tolerancí*. Ústí nad Labem: Albis international., 2007. ISBN 978-80-86971-27-8.

PLACHT, Václav. *Přehled dějin křesťanství naší vlasti (s ohledem na Plzeň a Západočeský seniorát)*. Plzeň: Stráž, tiskařské závody, 1988.

ŘÍČAN, Rudolf. *Od úsvitu reformace k dnešku*. Praha: Vydavatelské oddělení YMCA, 1948.

14.1 Periodika

HANYCH, Pavel. Krabice od bot. *Český bratr, evangelický měsíčník*. Praha 5: OPUS v. d. i., 2014, 90/2014. ISSN 1211-6793.

PLÍŠKOVÁ, Jana. Je dobré nebýt sám na „zubatou“. *Český bratr, evangelický měsíčník*. Praha 5: OPUS v. d. i., 2011, 11/2011. ISSN 1211-6793.

ŽENATÁ, Daniela. Dobrovolně ve věznici s ostrahou. *Český bratr, evangelický měsíčník*. Praha 5: OPUS v. d. i., 2011, 10/2011. ISSN 1211-6793.

14.2 Internetové zdroje

Diakonie ČCE. Institut důstojného stárnutí. *Paliativní péče*. ©2014. [cit. 2. 3.2014]. Dostupné z: <http://www.dustojnestarnuti.cz/paliativni-pece/>.

YMCA v České republice. *Info o YMCA*. ©YMCA v ČR 2008. [cit. 2. 3.2014]. Dostupné z: <http://www.ymca.cz/>.

14.3 Informace získané osobním kontaktem

Téma: Českobratrská církev evangelická-sbor města Chodov

Rozhovor s Mgr. Radkem Matuškou, evangelickým farářem města Chodov, nar. 1971.

Chodov 28. 1.2014

14.4 Seznam příloh

1. Toleranční patent Josefa II.

2. Synodního výbor- ThDr. Josef Souček, synodní senior

ThDr. Ferdinand Hrejsa, náměstek synodního seniora

3. Grafické znázornění

15 PŘÍLOHY

15.1 Příloha č. 1

Toleranční patent Josefa II. vydaný dne 13. října 1781.

P a t e n t,
Wegen der den augsburgisch- und helvetischen Reli-
gionsverwandten, dann den nicht unirten Stücken zu
gestattenden christlichen Toleranz und ihres
privat Exercitii Religionis.

Nur Joseph
der Zweyte, von
Gottes Gnaden erwählter römischer
Kaiser, zu allen Zeiten Mehrer des Reichs,
König in Germanien, zu Jerusalem, Ungarn, Böhmen,
Dalmatien, Kroatien, Slavonien, Galizien, und Lodome-
rien etc. Erzherzog zu Oesterreich etc. Herzog zu Burgund, zu
Lothringen, zu Steyer, zu Kärnten, und zu Krain; Groß-
herzog zu Toskana, Großfürst zu Siebenbürgen, Marggraf
zu Mähren, Herzog zu Brabant, zu Limburg, zu Luzem-
burg, und zu Geldern, zu Württemberg, zu Ober- und Nie-
derschlesien, zu Meiland, zu Mantua, zu Parma, Placenz,
Quastalla, Auschwitz und Zator, zu Kalabrien, zu Saar,
zu Monferrat, und zu Teschen; Fürst zu Schwaben, und
zu Charleville, gefürsteter Graf zu Habsburg, zu Flandern,
zu Tyrol, zu Hennegau, zu Klüburg, zu Görz und zu Gra-
disca; Marggraf des H. R. Reichs, zu Burgau, zu Ober-
und Nieder-Lausnitz, zu Pont a Mousson, und zu Comenzy;

Zdroj: <https://www.google.cz/search?q=toleranční+patent+josefa+ii&tbm>

15.2 Příloha č. 2

Synodního výbor - senior a náměstek seniora Českobratrské církve evangelické roku 1921. První ustavující synod ČCE zasedal ve dnech 21. – 25. února 1921.

ThDr. Josef Souček,
synodní senior

Zdroj: http://cs.wikipedia.org/wiki/Josef_Sou%C4%8Dek

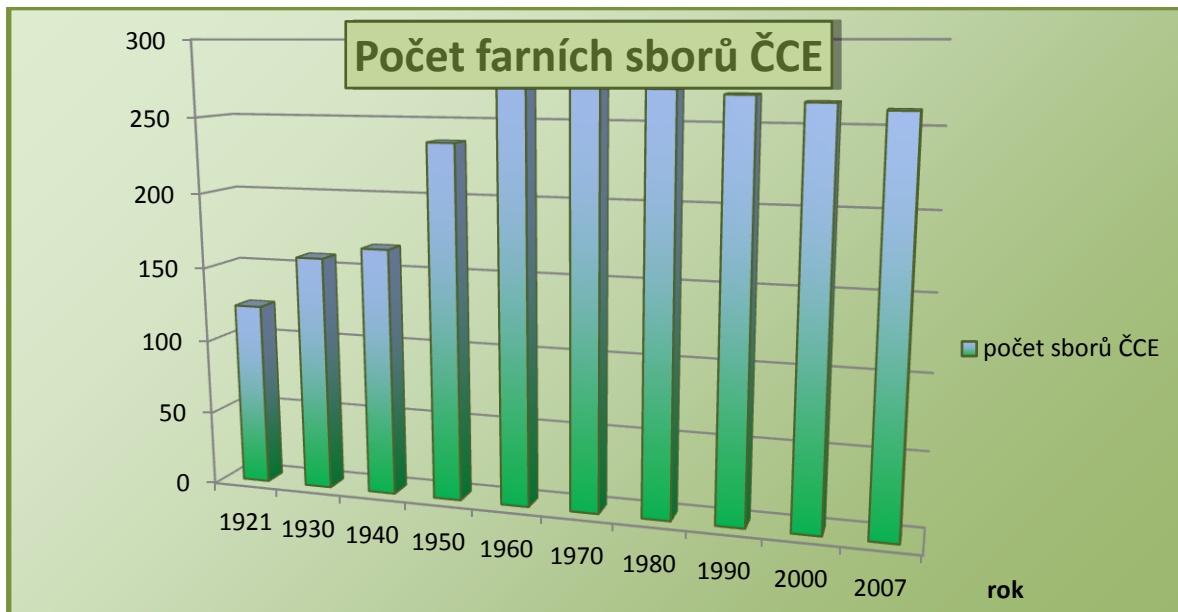
ThDr. Ferdinand Hrejsa,
náměstek synodního seniora

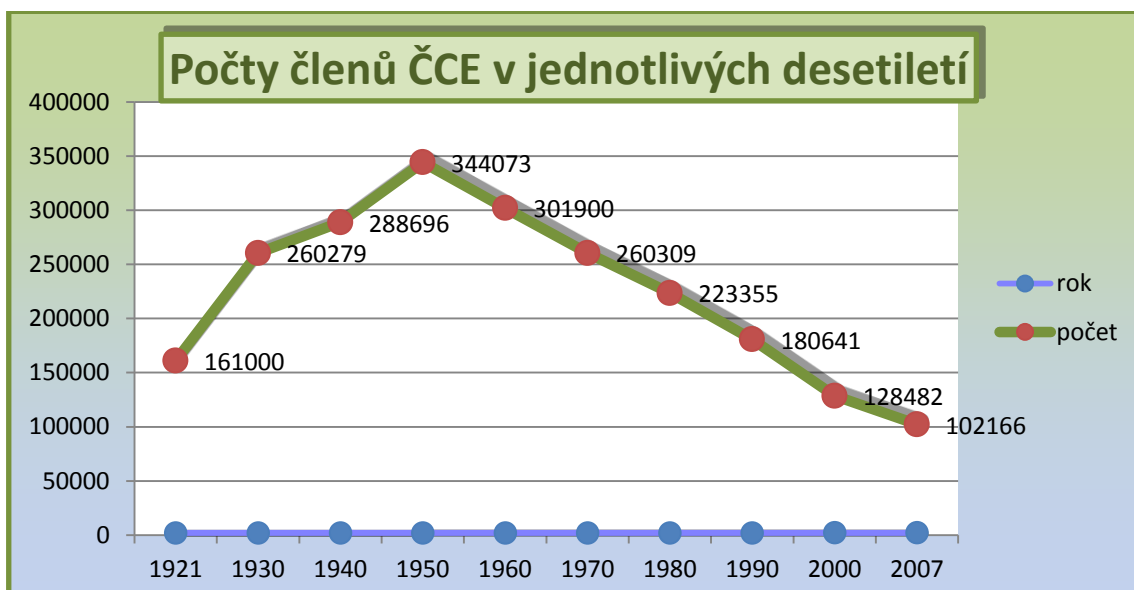
Zdroj: http://cs.wikipedia.org/wiki/Ferdinand_Hrejsa

15.3 Příloha č. 3

Grafické znázornění počtu farních sborů a věřících v závislosti na čase

Zdroj: FIALOVÁ, Eva, *Malý obrazový průvodce dějinami Českobratrské církve evangelické*, s. 82.

Zdroj: FIALOVÁ, Eva, *Malý obrazový průvodce dějinami Českobratrské církve evangelické*, s. 82.

